

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Jan Lulák

**Obecní kronikářství na Nižborsku do roku 1948 se zaměřením
na obec Žloukovice**

The Municipal Chronicle Writing in Region of Nižbor until 1948
with a Focus on a Village Žloukovice

2019 Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Milada Sekyrková, CSc

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím citovaných pramenů a literatury.

.....
Jan Lulák

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat PhDr. Miladě Sekyrkové, CSc. za trpělivost, vstřícnost, za poskytnuté rady a připomínky při vedení mé práce. Dále bych chtěl poděkovat panu Mgr. Topinkovi z berounského archivu za poskytnuté materiály a informace a rovněž tak pracovnícím OÚ Nižbor. Nakonec bych chtěl poděkovat mým nejbližším, kteří při mně stáli po celou dobu mé práce.

Abstrakt

Na základě pramenů a literatury popsat vedení obecních kronik na Nižborsku (Nižbor, Stradonice, Žloupkvice) od počátku do roku 1948. Uvést obecní kroniky jako druh historického pramene a legislativu upravující jejich vedení. Zmínit historii regionu. Představit kronikáře zmíněných obcí. Zaměřit se na Pamětní knihu obce Žloupkvice a provést srovnání s kronikami obcí Nižbor a Stradonice.

Klíčová slova

Obecní kronikářství, kroniky, kronikáři, pamětní kniha, obce Nižbor, Stradonice, Žloupkvice, historie regionu.

Abstract

Based on materials and literature to describe the administration of municipal chronicles in the Nizbor region (Nižbor, Stradonice, Žloukovice) from the beginning to 1948. To introduce municipal chronicles as a type of historical material and legislation which amend their administration. To mention the history of the region. To introduce the chroniclers of the mentioned municipalities. To focus on the memorial book of the village of Žloukovice and make a comparison with the chronicles of the villages of Nižbor and Stradonice.

Key words

Municipal chronicle writing, chronicles, chroniclers, a memorial book, villages Nižbor, Stradonice, Žloukovice, history of region.

Použité zkratky

č.p. - číslo popisné

ČSAD - Československá automobilová doprava

CHKO - Chráněná krajinná oblast

JZD - Jednotné zemědělské družstvo

KSČ - Komunistická strana Československa

MDŽ - mezinárodní den žen

MNV- místní národní výbor

n. p. - národní podnik

OÚ – obecní úřad

RČS - Republika československá

SDH - sbor dobrovolných hasičů

SOkA – státní okresní archiv

TJ - Tělovýchovná jednota

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Rozbor pramenů a literatury.....	1
3	Kronika.....	3
3.1	Co je kronika.....	3
3.2	Historie kronik.....	3
3.3	Současná legislativa.....	5
4	Nižborsko.....	5
4.1	Historie regionu.....	5
4.2	Obec Nižbor (Nová Hut').....	7
4.3	Obec Stradonice.....	9
4.4	Obec Žloukovice.....	11
5	Kronikáři.....	13
5.1	Kronikáři obce Nižbor.....	13
5.1.1	Bohuslav Tarant.....	13
5.1.2	Antonín Hrachovec.....	13
5.1.3	Václav Kureš.....	14
5.1.4	Alois Martinovský.....	15
5.1.5	František Sevald.....	15
5.1.6	Vladimír Klicpera.....	16
5.1.7	Zdeněk Stuna.....	16
5.2	Kronikáři obce Stradonice.....	16
5.2.1	Josef Nosek.....	16
5.2.2	František Nepil.....	17
5.2.3	Václav Sýba.....	17
5.2.4	Marie Boušková.....	18
5.2.5	Veronika Votrubová.....	18
5.3	Kronikáři obce Žloukovice.....	19
5.3.1	Dominik Juppa.....	19
5.3.2	Jaroslav Štunc.....	19
5.3.3	Jaroslav Štunc ml.....	19
6	Pamětní knihy.....	21
6.1	Pamětní kniha obce Nižbor (1924 - 1948).....	21
6.1.1	Založení kroniky.....	21
6.1.2	Z událostí předcházejících vzniku kroniky.....	21
6.1.3	Běžný život v obci.....	22
6.1.4	Komunální politika.....	23
6.1.5	Roky 1938 - 1945.....	26
6.1.6	Poválečný vývoj.....	30
6.2	Pamětní kniha obce Stradonice.....	30
6.2.1	Založení kroniky.....	30
6.2.2	Seznámení s obcí.....	31
6.2.3	Společenský život na přelomu století.....	32
6.2.4	Světová válka a první republika.....	32
6.2.5	Léta 1939 - 1948.....	33
6.3	Kronika obce Žloukovice (1915 - 1948).....	33
6.3.1	Založení kroniky.....	33
6.3.2	Z událostí předcházejících vzniku kroniky.....	33
6.3.3	1. světová válka.....	35
6.3.4	Život mezi válkami.....	35
6.3.5	Komunální politika.....	36

6.3.6 Školství a kultura v obci.....	38
6.3.7 Roky 1938 – 1945.....	39
6.3.8 Poválečný vývoj.....	39
7 Porovnání kronik.....	40
8 Závěr.....	43
9 Seznam použitých pramenů a literatury.....	44
9.1 Prameny.....	44
9.2 Literatura.....	44
9.3 Periodika.....	47
9.4 Internetové zdroje.....	47
10 Seznam příloh.....	49
10.1 Příloha č. 1.....	50
10.2 Příloha č. 2.....	51
10.3 Příloha č. 3.....	52
10.4 Příloha č. 4.....	53
10.5 Příloha č. 5.....	54
10.6 Příloha č. 6.....	55
10.7 Příloha č. 7.....	56
10.8 Příloha č. 8.....	57
10.9 Příloha č. 9.....	58
10.10 Příloha č. 10.....	59
10.11 Příloha č. 11.....	60
10.12 Příloha č. 12.....	61

1 Úvod

Jako téma svojí bakalářské práce jsem si vybral obecní kronikářství. Je to záslužná činnost, neboť kronika poskytuje čtenářům informace o historii obcí. Jak je známo z televize i z tisku, mnohé obce i velká města se potýkají s nedostatkem kronikářů a v některých se proto kroniky vůbec nepíší, ač jim to nařízení ukládá.

Moje práce má název *Obecní kronikářství na Nižborsku do roku 1948 se zaměřením na obec Žloutkovice*. Je to region nevelký, nacházející se asi v polovině cesty mezi významnými královskými hrady Karlštejnem a Křivoklátem. Je to místo kde žiji, a tak mi přišlo zajímavé zjistit něco o vzniku kronik, i těch, kteří zdejší události do nich zaznamenali.

Nejprve se budu zabývat samotným pojmem kronika, zmíním historii kronik na našem území a uvedu nejstarší známé kroniky a též nařízení, kterými se řídily a také současnou legislativu. Budu zde vycházet hlavně z práce Tomáše Hromádky *Kroniky obcí III.*¹

V další kapitole zmíním historii regionu Nižborsko jako celku a poté jednotlivých obcí, kde využiji dostupnou literaturu, zejména pak knihu Mgr. Jiřího Topinky *Nižbor – Toulky minulostí: Nižbor, Stradonice, Žloutkovice.*²

Pak představím kronikáře jednotlivých obcí od vzniku kronik do současnosti. Informace o sobě buď sami zaznamenali v kronikách, případně jejich nástupci, nebo mi je poskytli jejich rodinní příslušníci, pracovnice obecního úřadu či současní kronikáři.

Dále se budu zabývat událostmi v samotných kronikách, zaznamenaných do roku 1948. Nakonec provedu srovnání kroniky obce Žloutkovice s kronikami Nižbora a Stradonic.

2 Rozbor pramenů a literatury

Ve své bakalářské práci jsem vycházel hlavně z archivních pramenů, uložených v SOkA Beroun. Byl to Fond Archiv obce Žloutkovice, NAD 289, jehož součástí je *Pamětní kniha obce Žloutkovice 1-3.*³

Kronika je klasicky ručně psaná, dokumentním inkoustem. V současné době jsou záznamy prováděny již do čtvrté knihy. Nejvíce jsem se zabýval první knihou, jež

---

1 HROMÁDKA, Tomáš. *Kroniky obcí III.* (upravené) vydání. Praha: NIPOS 2014, s. 62

2 TOPINKA, Jiří. *Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloutkovice.* Obec Nižbor 2001, s. 180

3 Archiv obce Žloutkovice, *Kronika obce Žloutkovice 1915-1962*, neinventaizováno

zachycuje roky 1915 – 1962, druhá pak 1963-1980, třetí 1981-1989. Zajímavým pramenem byla také *Školní kronika – Obecná škola Žloutkovice*⁴, ze které čerpal informace první žloutkovický kronikář.

Dále jsem se v berounském archivu seznámil s *Pamětní knihou obce Nižbor - 1. až 3.* Kniha patří do Fondu MNV Nižbor, NAD 192.⁵ Všechny kroniky jsou ručně psané, vázané knihy v zachovalém stavu. Rozměr 360x255 mm.

Na Obecním úřadě v Nižboru jsem si pak mohl prostudovat *Pamětní knihu obce Stradonice*⁶. Jde stále o první knihu, která je mnohdy doplněna kresbami.

V obecní místnosti ve Žloutkovicích je pak uložena 4. *Pamětní kniha obce Žloutkovice*, počínající rokem 1990, a dále pak rozsáhlá *fotodokumentace ke kronice obce Žloutkovice*,⁷ v níž nejstarší snímky byly pořízeny již prvním kronikářem Dominikem Juppou. Na velkých paspartovaných deskách jsou nalepeny fotky, novinové výstřižky, různé plakátky a pozvánky z doby od založení kroniky po současnost. Desky jsou uloženy ve dvou velkých dřevěných bednách na petlici. V jedné bedně jsou uloženy dokumenty, spojené s činností Sboru dobrovolných hasičů ve Žloutkovicích a ve druhé jsou pak uloženy ostatní dokumenty, týkající se obce.

Informace o historii regionu jsem pak čerpal z dostupné literatury, zejména pak z knihy Mgr. Jiřího Topinky *Nižbor – Toulky minulostí: Nižbor, Stradonice, Žloutkovice*⁸. Také jsem využil internetové stránky obce Nižbor⁹.

Důležitou pomůckou v kapitole o kronikách mi byla také práce Tomáše Hromádky *Kroniky obcí III*¹⁰. Jedná se o publikaci, která má sloužit kronikářům, starostům a pracovníkům obcí. Krátce zmiňuje historii kronikářství, a také se zabývá archivním zákonem a spisovou službou. Dále pak také uvádí, co lze zapisovat do kronik v souladu se zákonem na ochranu osobních údajů. Práce vychází z již dříve napsané literatury na téma obecních kronik.

---

4 Fond Obecná škola Žloutkovice NAD 506, časový rozsah 1881-1949 (Národní škola Žloutkovice, číslo pomůcky 580).

5 Fond MNV Nižbor, Kronika obce Nižbor 1924-1958, inventární číslo 245

Fond MNV Nižbor, Kronika obce Nižbor 1959-1981, inventární číslo 246

6 OÚ Nižbor, Kronika obce Stradonice, neinventarizováno

7 OÚ Nižbor, obecní místnost Žloutkovice, fotodokumentace inventární čísla desek 1-350

8 TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloutkovice. Obec Nižbor 2001, s. 180

9 www.obecnizbor.cz (datace uvedena u jednotlivých kapitol)

10 HROMÁDKA, Tomáš. Kroniky obcí III. (upravené) vydání. Praha: NIPOS 2014, s. 62

3 Kronika

3.1 Co je kronika

Význam slova je odvozen z latinského *cronica*, *chronica* a jeho pravý původ pochází z řeckého slova *chronos*, což česky znamená čas.

Jak uvádí Ottův slovník naučný: „*Kronika jest dílo dějepravné, stojící na stanovisku prostě referujícím.*“¹¹ Kroniky jako vyprávěcí pramen se rozšířily hlavně ve středověku, a je v nich obsažena většina dějepisné práce té doby.

Novodobé definice říkají: „*Úlohou kroniky je chronologicky, tedy podle časového pořadí, v jakém se děj skutečně odehrál, popsat jednotlivé historické události. Popis těchto událostí je ale důsledně strohý. Nepopisují se žádné příčiny a souvislosti. Události nebo jejich aktéři se nehodnotí. Kronika obsahuje faktický popis událostí.*“¹²
„*Kronika je očitým a autentickým svědkem své doby.*“¹³

3.2 Historie kronik

Nejstarší záznamy o důležitých událostech pocházejí již z dávné minulosti. Autory prvních kronik byli především příslušníci církve, kteří byli jedinou vzdělanou společenskou vrstvou. Proto byly nejstarší kroniky psány v latinském jazyce.

První a nejznámější českou kronikou je *Kosmova Kronika česká (Chronica Boemorum)*¹⁴, psaná latinsky. Jejím autorem byl kanovník pražské svatovítské kapituly Kosmas. Byl to velice vzdělaný a zcestovalý člověk. Kroniku začal psát na sklonku života. Stala se nejvýznamnějším literárním pramenem o nejstarší historii českých zemí až do doby Františka Palackého.¹⁵ Pokračovateli Kosmovy práce byli Kanovník vyšehradský a neznámý Mnich sázavský.¹⁶ Dalšími významnými středověkými kronikami jsou *Dalimilova kronika*¹⁷, *Zbraslavská kronika*.¹⁸

S novověkem se objevují městští kronikáři a dále vesničtí písmáci. Ti zaznamenávali minimálně událostmi ze světa, ale zabývali se především narozeními a

11 OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ. Praha: J. Otto 1900. sv. 15 Krajčij – Ligustrum, s. 248-249

12 ŠOTNAROVÁ Lidmila, KAŠUBOVÁ Marie, GOŠOVÁ Růžena: Jak vést kroniku obcí a měst. Brno MC nakladatelství 2006, s. 10

13 CIRONIS Petros: Kroniky a kronikáři. SokA Rokycany 2002, s. 47

14 BLÁHOVÁ Marie, HRDINA Karel, FIALA Zdeněk: Kosmova kronika česká. Svoboda Praha 1972, s. 261

15 VOLHEJNOVÁ, Veronika a kol.: 234 českých osobností – Čeští spisovatelé. Havlíčkův Brod: FRAGMENT 2003, s. 185

16 BLÁHOVÁ Marie, HRDINA Karel, FIALA Zdeněk: Pokračovatelé Kosmovi. Svoboda Praha 1974, s. 251

17 KRONIKA DALIMILOVA. Podle rukopisu Cambridgeského. Praha Česká akademie 1892, s. 175

18 KRONIKA ZBRASLAVSKÁ. Melantrich 1952, s. 976

úmrtími v rodinách, počasím, mzdou, cenami obilí, případně katastrofami, které jejich život ovlivnily. Jsou tak cenným pohledem do tehdejšího nesnadného života.

Vzrůstající počet kronikářských záznamů počátkem 19. století způsobil zájem úředních míst o tuto oblast. Hrabě Karel Chotek¹⁹, nejvyšší český purkrabí, inspirován Bavorskem, vydal 31. srpna 1835 první nařízení o pamětních knihách pro české země. Znamenalo to pro města, obce, fary i školy povinnost vést kroniku s platností od 1. ledna 1836.²⁰ V několika bodech bylo uvedeno, jak správně pamětní knihu vést. Měla být psaná latinsky nebo německy a zachycovat pravdivě místní události, zvyky, přírodní katastrofy, významné návštěvy. Bylo také doporučeno používat kvalitní papír a inkoust. V době, kdy bylo nařízení vydáno však ve většině obcí nebyly vhodné podmínky pro vedení takových kronik.²¹

Brzy po vzniku Československé republiky vstoupil v platnost zákon č. 80/1920 Sb.²², o pamětních knihách obecních z 30. ledna 1920, který ukládal všem obcím vést obecní kroniku. V obci také měla být zřízena komise a zvolen kronikář.

Zákon byl doplněn nařízením vlády RČS č. 211/1921 Sb.²³, jež později nahradilo Vládní nařízení č. 169/1932 Sb.²⁴, které upravovalo náležitosti kroniky a povinnosti kronikáře a platilo stejně jako zákon až do roku 2006.

V důsledku změny státních poměrů v roce 1939 byl vydán ministerstvem školství a národní osvěty předpis (21. října 1940), podle kterého měly být kroniky odevzdány příslušným okresním úřadům, odkud byly poté předány zemským archivům v Praze a Brně. Nové kroniky se musely vést přísně v duchu tehdejší politické situace.

V květnu 1945 byla ustavena při Zemském národním výboru muzejní a archivní sekce, která vyzvala obecní kronikáře k pravdivému doplnění událostí v obci před mnichovskou konferencí a během okupace. Kroniky byly vráceny zpět obcím.

Po únoru 1948 byla kronikářská činnost značně zpolitizovaná, což trvalo více jak 40 let.

Kronikáři byli pod kontrolou okresních národních výborů prostřednictvím odboru školství a kultury.²⁵

---

19 JURÍK Pavel: Encyklopedie šlechtických rodů. Euromedia – Knižní klub 2014, s.196-198

OTTŮV SLOVNÍK: Osobnosti Česko. Ottovo nakladatelství 2008, s. 263

OTTOVA ENCYKLOPEDIIE: Česká republika – Historie, Stát a společnost. Praha 2006, s. 118

20 <http://docplayer.cz/39129306-Revuc-cirkevniho-prava-church-law-review-44-3-09.html>, 13.3.2019

21 HROMÁDKA, Tomáš. Kroniky obcí III. (upravené) vydání. Praha: NIPOS 2014, s. 9-10

22 <https://www.dauc.cz/dokument/?modul=pracislo=1660>, 13.3.2019

23 <ftp.aspi.cz/opispdf/1921.html>, 14.3.2019

24 <https://www.dauc.cz/dokument/?modul=pracislo=5547>, 14.3. 2019

25 HROMÁDKA, Tomáš. Kroniky obcí III. (upravené) vydání. Praha: NIPOS 2014, s. 11-12

Po roce 1989 nově nabytou svobodou bylo ovlivněno i kronikářství, mnohde zavládl zmatek. Neblahým důsledkem té doby byla ztráta spousty obecních kronik. Některé obce nepovažovaly vedení kronik za důležité. Situace se zlepšila až od poloviny 90. let.

Do kronikářství pronikly nové metody. Počítače a tiskárny mnohde nahradily plnicí pera a psací stroje.

3.3 Současná legislativa

Vedení kronik se řídí v současné době zákonem č.132/2006 Sb.²⁶, o kronikách obcí. Podle něhož je kronika vedena jako ručně psaná kniha s číslovanými listy nebo v elektronické podobě s následným tiskem číslovaných listů po uzavření každého kalendářního roku.

Součástí kroniky je příloha, obrazové, písemné či zvukové dokumenty, jež doplňují zápis v kronice. Zápis má být prováděn minimálně jedenkrát ročně a o jeho obsahu rozhoduje obec, která má za povinnost také zabezpečení kroniky proti ztrátě, poškození či neoprávněnému přístupu²⁷.

4 Nižborsko²⁸

4.1 Historie regionu

Nižborskem rozumíme území tří katastrů: nižborského, stradonického a žloukovického, které v současnosti tvoří obec Nižbor. Celá oblast je součástí Křivoklátské vrchoviny, pro kterou je typický velmi členitý povrch. Krátké hřbety se zde střídají s údolními potoky. Značné jsou rozdíly v nadmořských výškách (423,5 m n.m. - Hůrka nad Žloukoviciemi; 235 m n.m. - nádraží v Nižboru).

Hlavním tvůrcem krajiny se staly vodní toky, především řeka Berounka a Habrový potok. Je to vlastně podhorský typ krajiny, která není moc vhodná pro zemědělství vzhledem k zdejší chudé půdě (zvláště v katastru Nižboru). Křivoklátsko je krajina hustě zalesněná listnatými a smíšenými lesy. Ty pokrývají dnes více než polovinu území celého Nižborska. Typickou dřevinou je tady dub, který je také součástí znaku obce.

---

26 <https://www.zakonyprolidi.cz/2006-132>, 21.3.2019

27 HROMÁDKA, Tomáš. Kroniky obcí III. (upravené) vydání. Praha: NIPOS 2014, s.15

28 SOMMER Johann Gottfried: Království české, Praha 1845, 287-288

Dominantou Nižborska je zámek Nižbor.²⁹ Důležitou úlohu v ochraně přemyslovského knížectví a následně královské moci měl původně nedaleký hrad Křivoklát, který stál přímo v centru tzv. přemyslovského královského hvozdu. Vznikla v něm řada hradů a hrádků³⁰, mezi nimi i Nižbor, který byl postaven zřejmě v polovině 13. století jako královský raně gotický hrad Přemyslem Otakarem II., na ostrohu nad soutokem řeky Berounky a Habrového potoka. První název hradu byl Miesenburg, česky “Hrad nad Mží”, jak se tehdy řeka Berounka jmenovala.³¹ Název prošel různými změnami: Miesenburg, Misenberg, Myzenburg, Nyznburg, Nyžburk a v roce 1785 se již objevuje jako Nyžbor. Neplnil jen úlohu loveckého útočiště, ale důkladné pevnosti, sřežící v tomto kraji královské zájmy a také tzv. Královskou stezku kolem Berounky, která vedla z Křivokláta a v Berouně se napojovala na Domažlickou (Zemskou) stezku. Kolem roku 1265 hrad již sloužil jako správní centrum celého Podbrdského kraje. Vzhledem ke své pozici na skále nad řekou a díky mohutnému opevnění byl sice velmi dobře chráněn, přesto ho v roce 1425 dobyla husitská vojska.

Královský hrad byl často zastavován bohatým šlechticům, k nimž patřil i rod Otů z Losu, jenž ho získali v roce 1510. Roku 1601 byl pak se souhlasem císaře Rudolfa II. odprodán rodu Šanovců, který jej přestavěl na renesanční zámecké sídlo. Po třicetileté válce přešlo nižborské panství do rukou rodu Valdštejnů, kteří nechali zámek přestavět v barokním stylu.³² Roku 1731 získali křivoklátské panství, včetně nižborského, Fürstenbergové³³, kteří ho vlastnili až do roku 1929.³⁴ Zvláště za socialistické éry zámek chátral. V roce 1996 ho zakoupila obec do svého vlastnictví značně zdevastovaný a od té doby se snaží o jeho záchranu. V roce 2004 bylo v obnovených prostorách otevřeno informační centrum keltské kultury³⁵, neboť na nedalekém vrchu Hradiště se nacházelo významné keltské oppidum Stradonice. V roce

---

29 DVOŘÁČEK Petr: To nejzajímavější z českých hradů a zámků. Rubico 2007, s 107

30 ŠVORC Luděk, PETŘÍČEK Petr: Křivoklátsko. Olympia 2010, s. 15

31 SEDLÁČEK August: Hrad, zámky a tvrze království Českého. Díl 8: Rakovnicko a Slansko. F. Šimáček, Praha 1891, s. 71 - 79

32 TOPINKA, Jiří: Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloutkovic. Obec Nižbor 2001, s. 7-20

33 JUŘÍK Pavel: Encyklopedie šlechtických rodů. Euromedia – Knižní klub 2014, s. 345-347

OTTŮV SLOVNÍK: Osobnosti Česko. Ottovo nakladatelství 2008, s. 177

OTTOVA ENCYKLOPEDIIE: Česká republika – Historie, Stát a společnost. Praha 2006, s. 92

OTTOVA OBRAZOVÁ ENCYKLOPEDIIE: Česká republika. Ottovo nakladatelství 2006, Šlechtické rody, s. 65

DVOŘÁK Otomar, HOLEČKOVÁ Marie: Řeka sedmi jmen. MH Beroun 2004, s. 142

SKALICKÁ Eva: Šlechtické rody na Rakovnicku. Rabasova galerie Rakovník 1998, s. 49-60

<https://www.hrad-krivoklat.cz/cs/o-hradu/historie>, 13.7.2019

34 <http://www.obecnizbor.cz/detail.php?ID=4>, 13.3.2019

35 ŠVORC Luděk, PETŘÍČEK Petr: Křivoklátsko. Olympia 2010, s. 15

2006 byl pod zámek umístěn a vysvěcen nový dřevěný kříž. Odsud je nádherný výhled.³⁶ Nižborsko je vůbec velmi oblíbenou rekreační oblastí.

4.2 Obec Nižbor (Nová Huť)³⁷

Nižbor³⁸ se nachází na obou březích řeky Berounky asi 8 km severozápadně od města Berouna. Historie obce je úzce spjata s nižborským hradem³⁹, později zámekem a jeho majiteli. Otové z Losu, kteří využili přírodního bohatství zdejšího kraje (Krušná hora) a začali podnikat v oblasti hutnictví, získali roku 1512 od krále Vladislava Jagellonského povolení postavit pod hradem železnou huť, a tím vlastně položili základ dnešní obce. V té době již vlastnili jednu u Hýskova (Stará huť), a tak ji nazvali Novou hutí. Pro železářský provoz bylo třeba mnoho lidí, hlavně odborníků, kteří přicházeli z Německa. Ti se velmi rychle počestili a obec se tak rozrůstala. Huť byla velmi malá, teprve počátkem 17. století zde byla postavena první „vysoká“ pec (měřila 10 m). Palivem až do konce existence huti bylo dřevěné uhlí, které pálili v okolních lesích v milířích uhlířů ze sousedních vesnic. Otové založili pod hradem dnes již neexistující rybník a pivovar. Pozdější majitelé nižborského panství Valdštejnové zde založili cihelnu a zbrojovku na Habrovém potoce. Jako součást křivoklátského panství získal roku 1731 Nižbor významný rod Fürstenbergů. Jejich přičiněním bylo celé Nižborsko patřící k Berounskému kraji připojeno pod správu Rakovnického kraje, kam patřilo až do roku 1949. Fürstenbergové pečovali hlavně o rozvoj železné hutě, kterou v první polovině 19. století nákladně zmodernizovali⁴⁰. Přinášela obživu zdejším lidem, ale roku 1808 se také stala příčinou velkého požáru.⁴¹

Revoluční události roku 1848 znamenaly také pro Novou Huť samostatnost. Již nebyla součástí křivoklátského panství. Tou dobou zde žilo ve 105 domech přes tisíc obyvatel.⁴² Některé domy stály již také na levém břehu řeky. Rozvíjela se nejrůznější řemesla, obchody, a také vznikaly mnohé spolky.

---

36 www.obecnizbor.cz/detail.php?ID=56, 13.3.2019

37 KOČKA Václav: Dějiny Rakovníka. Muzejní spolek královského města Rakovníka a politického okresu rakovnického 1936, s. 571-585

38 DAVID Petr, SOUKUP Vladimír: 999 turistických zajímavostí. Kartografie Praha 2007, s. 208
DAVID Petr, SOUKUP Vladimír: Velká cestovní kniha. Česká republika. Soukup a David 2002/2003, s. 33

DVOŘÁK Otomar, HOLEČKOVÁ Marie: Řeka sedmi jmen. MH Beroun 2004, s. 142

39 KOLEKTIV AUTORŮ: Dějiny země Koruny české I. Paseka 1992, s. 80

40 TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloutkovice. Obec Nižbor 2001, s. 15-16, s. 36-37

41 Tamtéž, s. 27

42 <http://www.obecnizbor.cz/detail.php?ID=4>, 13.3.2019

KOUBA Josef a kol.: 700 let Nižbora. MNV Nižbor 1965, s. 11

Významným mezníkem pro obec byl zánik hutě v roce 1875.⁴³ Byla již zastaralá a k jejímu konci přispěla katastrofální povodeň v květnu 1872⁴⁴, která si vyžádala 15 obětí, zničila řadu domů a také zničila rybník nad hutí. Ten již nebyl obnoven, stejně jako výroba v pivovaru, do jehož budovy se po čase přestěhovala škola. Opuštěných objektů železáren využila Jiratova továrna na dřevo.⁴⁵ Rozvoj obci přinesla roku 1903 Antonínem Rücklem nově založená moderní sklárna.⁴⁶ Další dominantou obce se stala roku 1911 hvězdárna dr. Ladislava Pračky⁴⁷, který elektrifikoval obec, a ta se tak stala první na Křivoklátsku.

1. světová válka zasáhla i Novou Huť. Roku 1915 byl na zámku zřízen vojenský lazaret. Z války se nevrátilo 43 mužů, z nich 4 padli v československých legiích. K uctění památky všech obětí byl zřízen v roce 1923 u budovy školy památník⁴⁸.

O vzniku první republiky se občané dozvěděli již ve večerních hodinách 28. října 1918 a mnohým se tím splnil sen o vlastním státě. Ve dvacátých letech došlo k rozvoji kulturního života v obci, který z velké části zajišťovaly místní spolky. Nejpočetnějším byl Sokol. Ten byl spolu s dalšími zakázán během nacistické okupace. V okolí Nižboru působila jedna z odboček vojenské odbojové organizace Obrana národa, která byla ale gestapem odhalena. Mnoho odbojářů to zaplatilo životem.

Celkem si okupace vyžádala smrt 18 nižborských obyvatel. Připomíná je památník u hájovny Lísa nad Nižborem.⁴⁹

V roce 1946 obec změnila název na nynější Nižbor a roku 1949 se definitivně stala součástí berounského okresu.⁵⁰ Stejně jako jinde i zde došlo po únoru 1948 ke kolektivizaci zemědělství a zrušení živností a obchodů. Mírné zlepšení zásobování znamenala až výstavba nové prodejny v roce 1978.⁵¹ Nedostatek bytů v poválečné době byl řešen výstavbou několika panelových domů v blízkosti sklárny a dále výstavbou rodinných domů zejména na Šňárové a Žlubinci. V roce 1950 bylo v Nižboru jen 266

43 TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloupkovic. Obec Nižbor 2001, s. 40

44 CHALUPA František a kol.: Zhoubná povodeň v Čechách dne 25. a 26. května 1872. F. Skrejšovský 1872, s. 10-11

45 <https://docplayer.cz/29537772-Mendelova-univerzita-v-brne.html>, 14.7.2019

TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloupkovic. Obec Nižbor 2001, s. 51

46 OBEC NIŽBOR: Nižbor historickým objektivem. 2015, s. 95-134

KOLEKTIV AUTORŮ: Minulostí Berounska 4. Sborník Státního okresního archivu v Berouně.

Beroun 2001- Hána Radek: Historie a výtvarný vývoj sklárny v Nižboru, s. 200-231

<https://www.ruckl.com/cs/cms/8/historie>, 14.7.2019

47 OTTŮV SLOVNÍK: Osobnosti Česko. Ottovo nakladatelství 2008, s. 560

48 <http://www.obecnizbor.cz/detail.php?ID=4>, 13.3.2019

49 <http://www.obecnizbor.cz/detail.php?ID=5>, 14.3.2019

50 TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloupkovic. Obec Nižbor 2001, s. 95

51 <http://www.obecnizbor.cz/detail.php?ID=6>, 14.3.2019

domů, v současné době to je 392. Roku 1952 byla zavedeno autobusové spojení na lince Beroun – Nižbor.⁵² Kulturní život obce probíhal hlavně prostřednictvím závodních klubů zdejších podniků, z nichž nejlepší úroveň dosáhl hlavně divadelní soubor sklárny.

Činnost několika sportovních klubů byla sloučena pod TJ Jiskra Nižbor, úspěšný byl zejména oddíl odbíjené.⁵³

Již od konce 19. století přijížděly do obce stovky letních hostů především z Prahy, které sem lákal klid a krásná zdejší příroda. V době první republiky zde začaly vyrůstat první chatky a k velkému rozmachu tohoto druhu rekreace došlo koncem 50. let 20. století.⁵⁴ Na jeho konci dosáhl počet rekreačních objektů na celém Nižborsku přibližně devíti set.

4.3 Obec Stradonice⁵⁵

Obec Stradonice se nachází na pravém břehu řeky Berounky, přibližně dva kilometry východně od Nižboru, pod vrchem Hradiště (380 metrů nad mořem), na kterém se nacházelo významné keltské oppidum.⁵⁶ Keltové se zde usídlili zřejmě ve 2. století př. n. l. První písemná zmínka o vsi pochází z listin svatojiřského kláštera v Praze z roku 1227. Stradonice budou zřejmě mnohem starší, protože dřívější listiny kláštera shořely.⁵⁷ Roku 1382 se z nařízení Václava IV. obec stala součástí nižborského panství, ke kterému patřila do roku 1848.⁵⁸ V roce 1685 byla ve Stradonicích postavena dřevěná kaplička, u které byl vrchností založen roku 1721 hřbitov, jenž sloužil pro celé Nižborsko. Zchátralá kaplička byla nahrazena v roce 1846 zděným kostelíkem sv. Liboria.⁵⁹ Stradonice si až do dnešní doby zachovaly selský ráz, což dokládají původní grunty, které jsou soustředěny kolem návsi. V revolučním roce 1848 zde hospodařilo deset velkých sedláků a osm chalupníků. V druhé polovině 19. století nebyla obec už

52 TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloupovice. Obec Nižbor 2001, s. 96, 99

53 <http://www.obecnizbor.cz/detail.php?ID=6>, 14.3.2019

54 TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloupovice. Obec Nižbor 2001, s. 62-63

55 KOČKA Václav: Dějiny Rakovníka. Muzejní spolek královského města Rakovníka a politického okresu rakovníckého 1936, s. 585-588, 589-590

56 DAVID Petr, SOUKUP Vladimír: 999 turistických zajímavostí. Kartografie Praha 2007, s. 208
OTTOVA ENCYKLOPEDIIE: Česká republika – Historie, Stát a společnost. Praha 2006, s. 295
DVOŘÁK Otomar, HOLEČKOVÁ Marie: Řeka sedmi jmen. MH Beroun 2004, s. 142-144

57 NEPIL František a kol.: Stradonice 750 let obce – 100 let od nálezů pokladu. Merkur Praha 1977, s. 30

58 TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloupovice. Obec Nižbor 2001, s. 122-123

59 Tamtéž, s. 126

NEPIL František a kol.: Stradonice 750 let obce – 100 let od nálezů pokladu. Merkur Praha 1977, s. 32-34

Nižborský list č. 1/2013

jen rolnickou, ale žilo zde mnoho lidí, zaměstnaných v okolních hutích, jenž si přilepšovali na záhumencích, byli to tzv. kovorolníci.⁶⁰ Poklidný život obce byl narušen 2. srpna 1877 objevem Libora Lébra, syna místního hrobníka. Ten našel na Hradišti hrnec s přibližně 200 keltskými duhovkami, což odstartovalo doslova zlatou horečku, která postihla nejen místní obyvatele, ale přijíždělo sem i mnoho cizích lidí.⁶¹ Roku 1904 byla v obci otevřena ubytovací restaurace Klamovka, oblíbený byl také hostinec Na Staré kovárně. Hostince se stávaly centry společenského života, s nimiž jsou spojeny počátky tělovýchovných spolků. V roce 1906 vznikl Sokol a o rok později Dělnická tělovýchovná jednota. Jak uvádí pomník na návsi z roku 1922, z první světové války se nevrátilo domů 26 mužů.⁶² Během nacistické okupace se řada lidí aktivně zapojila do odboje. Devět jich to zaplatilo životem. Pro tak malou obec to byly velké ztráty.⁶³ Brzy po válce, již v červnu 1945 byl zvolen první národní výbor. Směřování bylo jasně levicové. Po komunistickém převratu v únoru 1948, který mnozí vítali očekávajíc lepší budoucnost, došlo k likvidaci soukromých živností v obci. Dalším úkolem byla kolektivizace zemědělství. Úrodnější půda ve Stradonicích, oproti Nižboru a Žloutkovicím, znamenala v průběhu doby vznik mnoha větších selských gruntů.⁶⁴ Na začátku padesátých let zde bylo 11 sedláků, kteří hospodařili na více než 10 ha půdy. Jednotné zemědělské družstvo, vzniklé pod nátlakem především z malých rolníků a bezzemků, teprve později vstoupili větší sedláci, bylo hlavně pro přetrvávající neshody rozpuštěno. To bylo bráno jako sabotáž a šest stradonických sedláků bylo odsouzeno v politickém procesu⁶⁵, který měl odstrašit případné další odpůrce družstevní myšlenky. Roku 1961 se družstvo stalo součástí Státního rybářství Nižbor, v pozdější době JZD Beroun.⁶⁶ Následně docházelo ke změně sociálního zařazení obyvatel, v zemědělství pracovalo stále méně lidí. Stejně jako v mnoha obcích v republice i zde následoval postupný úbytek obyvatel, který alespoň v letních měsících vyrovnávali chataři a chalupáři. Od roku 1976 se Stradonice staly součástí obce Nižbor, kam patří do současnosti.⁶⁷ Po změně režimu roku 1989 i zde dochází k obnově soukromého podnikání. Nejvýznamnějším počinem od této doby se stala plynofikace obce, která

60 <http://www.obecnizbor.cz/detail.php?ID=9>, 14.3. 2019

61 TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloutkovice. Obec Nižbor 2001, s. 129

62 Tamtéž, s. 131, 133

63 <http://www.obecnizbor.cz/detail.php?ID=9>, 14.3. 2019

64 TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloutkovice. Obec Nižbor 2001, s. 134-135

65 <http://www.obecnizbor.cz/detail.php?ID=9>, 14.3.2019

66 TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloutkovice. Obec Nižbor 2001, s. 135-136

67 <http://www.obecnizbor.cz/detail.php?ID=9>, 14.3.2019

byla dokončena roku 1999.⁶⁸ V poslední době nastává výrazný nárůst nových domů a obyvatel, což je důsledkem relativní blízkosti celého Nižborska Praze. Ve Stradonicích žije asi 360 obyvatel ve více než 160 domech.

4.4 Obec Žloutkovice⁶⁹

Žloutkovice jsou malá ves bez jakéhokoli průmyslu, která je od roku 1980 místní částí obce Nižbor. Rozkládají se v údolí řeky Berounky, převážně na jejím pravém břehu, asi čtyři kilometry severozápadně od Nižboru proti proudu řeky, 12 km od okresního města Berouna. Charakteristický je zde členitý povrch s horší kvalitou půdy.⁷⁰ Obec obklopuje CHKO Křivoklátsko⁷¹, jejíž součástí je například přírodní rezervace Kabečnice, nacházející se severně od Žloutkovic, je tvořena strmými svahy se skalními výběžky. Kousek dále po proudu Berounky se nachází národní přírodní rezervace Vůznice.⁷²

Žloutkovice jsou prvně zmiňovány ve 14. století, již za krále Václava IV. byly připojeny k nižborskému panství, s nímž zůstaly spojeny až do konce vrchnostenské éry v roce 1848.⁷³ Od nepaměti zde žili chudí chalupníci, uhlíři, dřevorubci a pár rolníků. Lidé byli spjati s hutěmi v Nižboru a Novém Jáchymově.⁷⁴ Do dnešní doby se zachovaly roubené stavby čp. 3, čp. 16 a zvonička z 18. století. Ve Stradonicích se ujaly zděné stavby, pro Žloutkovice byly typické především roubenky. V roce 1863 zde byla založena knihovna, a také škola, která musela být roku 1949 pro nedostatek žáků zrušena. Obec byla dlouhou dobu odříznuta od světa, protože sem nevedla žádná silnice. Byly používány úzké lesní cesty. Silnice do Nižboru byla postavena až roku 1935. Žloutkovice byla jedna z mála obcí v republice, která německou okupaci přežila bez ztrát na životech. Po zrušení přívozu byly v roce 1950 zahájeny práce na výstavbě lávky při železničním mostě, která byla v září 1951 předána veřejnosti. V 50. letech veškeré živnosti v obci zanikly. Obchod, řeznictví a později i hostinec zabrala Jednota, autodopravce se musel začlenit do ČSAD. Zemědělci byli také vystaveni tlaku na založení jednotného zemědělského družstva. Nakonec došlo k nucenému předání půdy

---

68 TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloutkovice. Obec Nižbor 2001, s. 139

69 KOČKA Václav: Dějiny Rakovníka. Muzejní spolek královského města Rakovníka a politického okresu rakovnického 1936, s. 588-589

70 <http://www.obecnizbor.cz/detail.php?ID=10>, 21.3.2019

71 ŠVORC Luděk, PETŘÍČEK Petr: Křivoklátsko. Olympia 2010, s. 13

72 VĚTVIČKA, Václav, RENDEK Jan. Berounka – řeka bez pramene. VAŠUT 2012, s. 96, 97

73 TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloutkovice. Obec Nižbor 2001, s.140

74 <http://www.obecnizbor.cz/detail.php?ID=10>, 21.3.2019

Státnímu rybářství v druhé polovině 50. let.⁷⁵ V poválečných letech došlo také ve Žloutkovicích k poklesu obyvatel a mnoho domů bylo přeměněno na rekreační objekty. Již v období první republiky se stalo zdejší okolí vyhledávaným cílem rekreatantů. Vzniklo tady hodně letních táborů a tábořišť, ale i rozsáhlé chatové osady. V současné době je zde asi 600 chat, což je nejvíce na celém Nižborsku. Slouží k odpočinku a relaxaci hlavně lidí z Berouna, Kladna a Prahy a především v letních měsících tak několikanásobně navyšují počet obyvatel. Trvale bydlících žije nyní ve Žloutkovicích asi 260, domů s čp. je zatím 112.⁷⁶ Nedochází zde k takovému nárůstu výstavby jako ve Stradonicích hlavně proto, že zde není vodovod, kanalizace ani plynofikace. Kulturní a spolkovou činnost v obci od svého založení v roce 1898 zastupují hasiči⁷⁷ a v posledních letech také Klub přátel Žloutkovic, který byl založen v roce 2008. Starosty hasičů byli také první dva obecní kronikáři Dominik Juppa v letech 1922 – 1931 a Jaroslav Štunc v letech 1932 – 1957. Také třetí kronikář Jaroslav Štunc ml. byl dlouholetým členem výboru hasičů. Ve třicátých letech míval sbor také svoji kapelu zvanou „Úderná sedma“. Zakoupil basu a buben a jejich kapelník Bohumil Suchý vychoval několik zdejších hudebníků. Úspěšné bylo hlavně vystoupení „Úderné“ v roce 1935 při Staročeských májích.⁷⁸ V současné době hasiči pořádají většinou v únoru tradiční bál a pravidelně 5. července Žloutkovické brodění, kterého se zúčastňují sbory z blízkého i dalekého okolí. Během roku pak spolupřádají akce s Klubem přátel Žloutkovic. Jsou to například Staročeské retro máje, splouvání Berounky, Běh Berounekou či silvestrovský výstup na Placinu.⁷⁹

---

75 TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloutkovice. Obec Nižbor 2001, s. 144-153

76 <http://www.obecnizbor.cz/detail.php?ID=10>, 21.3. 2019

77 ŠTURC Jaroslav., LENICKÝ Karel, LEMON František: 120 let (1898-2018) od založení dobrovolných hasičů ve Žloutkovicích, SDH Žloutkovice 2018, s. 5

78 ŠTURC Jaroslav., LENICKÝ Karel. 100 let Sboru dobrovolných hasičů ve Žloutkovicích. SDH Žloutkovice za podpory OÚ Nižbor 1998

79 KRONIKA OBCE ŽLOUKOVICE (dále KOŽ), 4. kniha, s. 196

5 Kronikáři

5.1 Kronikáři obce Nižbor

5.1.1 Bohuslav Tarant

Narodil se 9. února 1884 v Kozojedech⁸⁰. Své mládí prožil v Hradecku, kde navštěvoval obecnou školu a dále docházel do měšťanské školy do Kralovic. Potom studoval na Českém učitelském ústavě v Praze, kde ukončil studium v roce 1903 maturitou. V tomtéž roce nastoupil na místo učitele v Nové Huti (dnes Nižboru). Na začátku první světové války ho postihla mobilizace, do pole odcházel 16. září 1914 s 2. pochodovým praporem 88. pěšího pluku. Koncem listopadu 1914 byl zajat Rusy, odvezen do Kurganu (v asijském Rusku) a po krátkém pobytu zde byl převezen na stavbu Murmaňské dráhy (byla vedena z blízkosti Petrohradu přes finská jezera k Bílému moři). Zde prožil 9 měsíců. Prošel léčením v nemocnicích a invalidních zajateckých táborech. V červnu 1918 vstoupil do československého vojska na Rusi (byl zařazen k 12. střeleckému pluku). Účastnil se protibolševických bojů na Urale, poté ochrany Sibiřské magistrály proti bandám, které přepadávaly a ničily vlak. Roku 1920 opustil spolu se svým plukem Rusko. Z Vladivostoku přes Indii a Suezský průplav dojel do Terstu, odsud se dostal vlakem do nově vzniklého Československa. Slavnostního přivítání se legionářům dostalo v Bratislavě. Po návratu opět nastoupil jako učitel v Nové Huti, později se zde stal ředitelem. Zapojil se také do činnosti mnoha spolků. V prosinci 1923 byl zvolen do zastupitelstva a byl pověřen vedením kroniky.⁸¹ Popsal zde události od jejího založení až do roku 1938. Zemřel 2. března 1955 v Nižboru.⁸²

5.1.2 Antonín Hrachovec

Narodil se 26. dubna 1888 v Nové Huti pod Nižborem. Absolvoval obchodní školu. Byl nejstarší z pěti kluků. Dva bratři odešli do legií. Jeden z nich padl na rumunských hranicích, druhý se po dlouhé cestě vrátil s legionáři zpět. Na podzim roku 1913 Antonín Hrachovec spolu s Antonínem Hasalem (pozdějším generálem)⁸³ odešli do Ruska (do volyňské oblasti), kde také zakládali Sokol. V Žytomyru pracoval jako

---

80 http://www.portafontium.eu/iipimage/30064179/kozojedy-13_1410-n?x=94&y=231&w=347&h=195
SOA Plzeň, Fond Kozojedy, č. knihy 13, s. 138, 15.7.2019

<http://ebadatelna.soapraha.cz/d/14163/123>, 23.7.2019 – Kniha oddaných Nižbor 32 (1894-1936)

81 KRONIKA OBCE NIŽBOR (dále KON), 1. kniha, s. 22-26

82 http://www.portafontium.eu/iipimage/30064179/kozojedy-13_1410-n?x=94&y=231&w=347&h=195
SOA Plzeň, Fond Kozojedy, č. knihy 13, s. 138, 15.7.2019

83 OTTOVA ENCYKLOPEDIIE: Česká republika – Historie, Stát a společnost. Praha 2006, s. 100
OTTŮV SLOVNÍK: Osobnosti Česko. Ottovo nakladatelství 2008, s. 205

účetní v pivovaru a v nedaleké vsi Vysoká si našel manželku, která byla volyňská Češka. V roce 1920 se jim narodila dcera. V roce 1922 se z bolševického Ruska vrátili zpět do Nižboru. Roku 1924 se narodil syn. Nějaký čas s manželkou provozovali koloniál. Pak pracoval v Eternitce (dnešní Cembrit) v Berouně jako vedoucí kuchyně. V penzi byl dopisujícím členem Akademie věd v oboru lidové slovesnosti. Zemřel 5. prosince 1970 v Berouně.⁸⁴

Zaznamenal události od roku 1938 do května 1945. Další revoluční události již více nezaznamenával, neboť se necítil k tomu povolán, jak uvedl ve své žádosti o uvolnění z funkce kronikáře.

V červnu 1949 byla provedena volba nového kronikáře, byl jím zvolen **Antonín Novák**, který měl za úkol doplnit zpětně chybějící údaje od května 1945.⁸⁵ V roce 1958 byla ustavena šestičlenná letopisecká komise, v jejímž čele stanul **Čeněk Born**. Ten zde působil od září 1918 jako učitel a od července 1939 jako ředitel školy. Komisi bylo uloženo, aby doplnila kroniku chybějícími zápisy od roku 1952.⁸⁶ Rok 1953 a další již zaznamenal pozdější kronikář Václav Kureš, jenž byl také členem komise.⁸⁷

5.1.3 Václav Kureš

Narodil se 20. srpna 1886 v Nižboru. Jako jediného ze tří sourozenců ho dali rodiče studovat na tehdejší akademické gymnázium v Praze. Poté studoval na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Roku 1910 nastoupil jako bezplatný praktikant u Trestního soudu v Praze. Poté u Okresního finančního ředitelství v Praze. Koncem roku 1914, již ženatý, byl dodatečně odveden. V červnu následujícího roku byl zproštěn vojenské služby. Po vzniku Československé republiky byl vyslán roku 1919 na Slovensko k Finančnímu ředitelství v Košicích, později ke Generálnímu ředitelství v Bratislavě. Po návratu do Prahy pracoval na ministerstvu financí až do roku 1942. Za okupace byla u něj v kanceláři i v jeho bytě provedena domovní prohlídka. Po dobu 45 let se věnoval práci v oblasti sportu jak na klubové úrovni, tak i v ústředním a olympijském výboru. Nižbor navštěvoval se svou rodinou po dobu letních prázdnin a od roku 1953 byl zdejší občanem. V roce 1958 byl zvolen do letopisecké komise a pověřen sestavením

---

84 Informace od vnučky paní Olgy Vrátné roz. Hrachovcové
OÚ NIŽBOR – evidence obyvatel – Kniha zemřelých (1965-současnost)

85 KON, 1. kniha, s. 196

86 KON, 1. kniha, s. 278

87 KON, 1. kniha, s. 282

zápisů od roku 1953. Na počátku roku 1959 byl zvolen kronikářem⁸⁸. Zápisy prováděl do roku 1964. Z obce se odstěhoval v březnu 1968.⁸⁹

5.1.4 Alois Martinovský

Narodil se 25. června 1916 v Nové Huti. Vyrůstal v prostředí dělnické rodiny. Otec byl hutníkem v železárnách ve Staré Huti u Berouna. Matka pocházela z chalupnické rodiny na Rakovnicku. Vystudoval obchodní akademii v Berouně, kde roku 1935 maturoval. Poté nastoupil dráhu úředníka. Koncem roku 1940 přešel na učňovské školství jako učitel. Na vlastní žádost se v září 1950 vrátil do praxe. Pracoval v Královodvorských železárnách jako referent na úseku odbytu. 1.ledna 1944 se oženil. Jeho manželka byla učitelkou na základní škole v Nižboru. Spolu měli tři děti.⁹⁰ V kronice zaznamenal události let 1965 až 1970. Zemřel 20. září 1994.⁹¹

5.1.5 František Sevald

Narodil se 22. srpna 1907 v Nové Huti.⁹² Otec byl ze staré sklářské rodiny a matka z chalupnické rodiny. Do školy chodil v době 1.světové války (1914 – 1921), pak nastoupil do sklárny v Nižboru jako odnašeč (zadák). Po návratu z vojenské služby v roce 1929 začala světová hospodářská krize. V roce 1931 byli propuštěni všichni zaměstnanci a téhož roku se také oženil.⁹³ Bez práce byl dva roky. V té době pracoval čtyři dny na stavbě silnice do Žloutkovic, šest dní na chmelu. Po okolních vesnicích se snažil prodávat sklo, mýdlo a dělat kola štípaného dříví. Za peníze půjčené od rodičů si během protektorátu postavil domek. Po skončení 2. světové války vstoupil do KSČ a stal se předsedou závodní organizace ve sklárně, kde znovu začal pracovat. Roku 1950 nastoupil ve sklárně v Poděbradech do funkce huťmistra a po krátkém čase byl přeřazen na Generální ředitelství skla a keramiky v Praze. Od roku 1953 byl jedenáct let vedoucím nižborského závodu poděbradských skláren. Pak na vlastní žádost opět pracoval jako sklář a v roce 1967 odešel do důchodu.⁹⁴ V letech 1971 – 1983 vykonával funkci kronikáře. Zemřel 22. září 1991.⁹⁵

Pouhé dva roky vedla kroniku jediná žena Ing. Eva Starová, tehdejší hlavní ekonomka nižborské sklárny, protože se z Nižboru odstěhovala.⁹⁶

88 KON, 1. kniha, s. 280-282

89 OÚ NIŽBOR – evidence obyvatel

90 KON, 2. kniha, s.139

91 OÚ NIŽBOR – evidence obyvatel – Kniha zemřelých (1965-současnost)

92 <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/14009/160>, Rakovník – OÚ 05 – Kniha sňatků 1927-1936, 23.7.2019

93 Tamtéž

94 KON, 2. kniha, s.190

95 OÚ NIŽBOR – evidence obyvatel – Kniha zemřelých (1965-současnost)

96 KON, 3. kniha, s. 24

5.1.6 Vladimír Klicpera

Narodil se 16. května 1927 v malé obci Choťánkách u Poděbrad. Bylo mu skoro 12 let, když mu zemřela matka a za necelého půl roku i otec. Vyučil se brusičem skla v poděbradské sklárně. V témže roce skončila 2. světová válka a protože se dobře učil, tak šel studovat Státní průmyslovou školu sklářskou v Kamenickém Šenově. Po jejím absolvování se vrátil do Poděbrad, ale nevydržel tam dlouho. V říjnu 1949 byl přijat do nižborské sklárny, která byla součástí „Poděbradských skláren“, a 1. listopadu 1949 se stal nižborským občanem. Nastoupil jako vychovatel učňů a kreslič. Během let vystřídal různé funkce. Roku 1962 byl pověřen vedením brusírny a celého zušlechťovacího provozu. V roce 1979 byl pak jmenován vedoucím výroby závodu a současně zástupcem ředitele.

Po těžké nemoci a úmrtí tehdejšího ředitele Jiřího Borna vedl rok sklárnu jako zastupující ředitel sám. Po nástupu nového ředitele vykonával funkce vedoucího výroby a zástupce ředitele až do odchodu do důchodu. V Nižboru se oženil a vychoval s manželkou dvě děti. Více než deset let byl ve sklárně vedoucím závodního klubu, spoluzakladatelem místní loutkové scény, hrál v ochotnickém divadle.⁹⁷ V kronice zaznamenal roky 1986 až 1992. Zemřel 24. června 1994 v Praze.⁹⁸

5.1.7 Zdeněk Stuna

Narodil se 23. července 1936 v Nižboru. Vyučil se kovomodelářem, vystudoval průmyslovku na Kladně. Po vojně pracoval v podniku Naftové motory Praha – Smíchov. Později v Královodvorských železárnách a nakonec až do důchodu jako vedoucí střediska ve firmě IPS Praha. S manželkou Marií vychovali dvě děti. Je velkým sportovním fanouškem. Dříve také býval volejbalovým rozhodčím a je skalním fanouškem Slavie Praha. Kroniku převzal od roku 1993 a píše ji doposud.⁹⁹

5.2 Kronikáři obce Stradonice

5.2.1 Josef Nosek

Narodil se 11. prosince 1900 v Praze na Smíchově.¹⁰⁰ Vychodil obecnou školu v Novém Jáchymově. Vyučil se jako strojní a stavební zámečník. Pracoval na dole Krušná Hora, pak v různých závodech. Od mládí měl rád hudbu a čtení. Po svatbě byl

⁹⁷ KON, 3. kniha, s. 77

⁹⁸ OÚ NIŽBOR – evidence obyvatel – Kniha zemřelých (1965-současnost)

⁹⁹ Informace od kronikáře Z. Stuny

¹⁰⁰ <http://katalog.ahmp.cz/>, Sběrka matrik – vnější pražské obvody- Smíchov, Kniha narozených SM N 30 1898-1901, 24.7.2019

zaměstnán v železárnách ve Staré Huti (Hýskov), pak v železárnách v Králově Dvoře. Byl oddaným komunistou. Roku 1943 ho zatklo gestapo a domů se vrátil 7. června 1945. Byl souzen v Drážďanech. Jeho manželka i s dcerou byly také zatčeny, ale pro nedostatek důkazů byly po čtyřech měsících věznění v Terezíně propuštěny. Po návratu z koncentračního tábora byl zvolen prvním předsedou Místního národního výboru, tuto funkci zastával 12 let.¹⁰¹ Kroniku psal od roku 1962 až do roku 1973. Zemřel 21. října 1975 ve Stradonicích.¹⁰²

5.2.2 František Nepil¹⁰³

Narodil se 10. února 1929 v Hýskově u Berouna. V letech 1932 – 1936 žil se svými rodiči ve Výbrnici. Do první třídy ještě chodil v Nižboru, ale poté se rodina přestěhovala do Prahy. Do Stradonic se vrátil po 30 letech, kdy si zde zakoupil domek. Od té doby sem jezdil o víkendech na rekreaci. V Berouně a Praze vystudoval obchodní akademii. Pracoval jako redaktor v Československém rozhlasu. Psal knihy, do časopisů, spolupracoval také s rozhlasem, televizí, ale i s Divadlem Spejbla a Hurvínka.¹⁰⁴ Pobyt ve Stradonicích mu byl inspirací pro jeho knihy. Napsal pro dospělé např. *Jak se dělá chalupa*, *Střevíce z lýčí*, *Dobré a ještě lepší jitro*, *Kněžnin prsten*. Věnoval se také hodně tvorbě pro děti. Tam patří *Já Baryk*, *Polní žínka Evelínka*, *Štuclinka a Zachumlánek* a také poslední dílo *Strašpytýlek*. Stradonicickou kroniku převzal v roce 1977 a psal ji do roku 1982, kde se za posledním svým zápisem rozloučil kresbou brhlíka, který mu v zimě létal na krmítko.¹⁰⁵ Kroniku obohatil o mnoho krásných kreseb, na kterých věrně zpodobnil různé budovy v obci, pořádané akce, ale i zvířata a mnohé spoluobčany, kteří se v jeho kresbách opravdu poznají. Zemřel 8. září 1995 v Praze, hrob má ve Stradonicích.

5.2.3 Václav Sýba

Narodil se 15. ledna 1922 v Olešné, v okrese Rakovník. Bydlel na hájovně Kolouch nedaleko obce Račice a poté na Líse nad Nižborem. Když šel otec v roce 1941 do důchodu, tak se rodina přestěhovala do Stradonic. Obecnou školu navštěvoval v

---

101 KRONIKA OBCE STRADONICE (dále KOS), s. 13-15

102 KOS, 1. kniha, s. 130

103 OTTŮV SLOVNÍK: Osobnosti Česko. Ottovo nakladatelství 2008, s. 490

NEPILOVÁ Zdena: Taková obyčejná věc - 2. část knihy Nedokončené rozhovory. Petrklíč 1999, s. 113-162

FRANTA Karel: Dovolená s Františkem Nepilem. Granát 2001

SUCHÝ Ondřej: Dobrý a ještě lepší František Nepil. Ikar 2009

BEROUNSKÝ DENÍK 1. 3. 2019 - Desítky lidí si zavzpomínaly na Františka Nepila s jeho dcerou

104 KOS, 1. kniha, s. 131-132

105 KOS, 1. kniha, s. 217

Nižboru, v Berouně pak měšťanskou školu chlapeckou a v letech 1937 – 41 studoval na obchodní akademii. V době okupace všichni absolventi museli odejít na nucené práce do Německa, ale díky tomu, že jeho otec byl lesní hajný, podařilo se mu uniknout této povinnosti. Do konce roku 1941 pracoval jako lesní dělník v křivoklátských lesích. Od ledna 1942 pracoval v Hýskově u firmy Jelínek, po roce 1945 přejmenovaná na Prefa, n. p. Hýskov. Po celou dobu zde pracoval jako účetní, až do odchodu do invalidního důchodu 3. července 1979. V obci byl členem Českého svazu včelařů, Českého svazu zahrádkářů, Mysliveckého sdružení. Byl také členem ochotnického kroužku Sklárný Bohemia v Nižboru. V květnu 1984 byl Radou MNV v Nižboru pověřen vedením kroniky obce Stradonice od roku 1983.¹⁰⁶ Zápis za rok 1985 již však pro nemoc neuskutečnil. Zemřel 12.června 1986.¹⁰⁷

5.2.4 Marie Boušková

Narodila se 11. září 1925 v Praze. V 7 letech přišla o otce a spolu se dvěma sourozenci zůstali s maminkou sami. Proto také téměř každé prázdniny trávili ve Stradonicích, kde žili babička a dědeček. Ten byl od roku 1904 majitelem zahradní restaurace Klamovka. Na počátku 2. světové války se sem s matkou odstěhovala. Studovala na reálném gymnáziu v Berouně. Po skončení války se vrátila do Prahy, kde dostudovala a v roce 1949 nastoupila zaměstnání v n.p. Pragoděv, kde pracovala až do odchodu do důchodu. V roce 1981 se natrvalo s manželem přestěhovali do Stradonic, kde se zapojili do společenského života. V tělovýchovné jednotě Hradišťan vykonávala funkci hospodářky. 7.dubna 1987 převzala vedení obecní kroniky, kde musela doplnit ještě zápisy za rok 1985 a 1986.¹⁰⁸ Kroniku psala za pomoci manžela a svojí vnučky až do roku 2014, kdy se jí pro svůj vysoký věk musela vzdát.

5.2.5 Veronika Votrubová

Narodila se 9. dubna 1992 v Berouně. V roce 2000 se rodina přestěhovala do Stradonic. Vystudovala základní školu a Gymnázium Joachima Barranda v Berouně. Následně studovala na České zemědělské univerzitě v Praze Provozně ekonomickou fakultu, kde v roce 2016 zakončila studia jako inženýrka. V témže roce začala psát kroniku obce Stradonice, kde spoléhá hlavně na pomoc babičky Dany Votrubové, bývalé pracovnice MNV Nižbor a činovnice mnoha spolků v obci.¹⁰⁹

---

106 KOS, 1. kniha, s. 219

107 KOS, 1. kniha, s. 138

108 KOS, 1. kniha, s. 139-140

109 KOS, 1. kniha, s. 251

5.3 Kronikáři obce Žloukovice

5.3.1 Dominik Juppa

Narodil se 5. dubna 1859 v Bělči.¹¹⁰ Vychodil Vyšší reálnou školu v Rakovníku a roku 1878 se stal provizorním učitelem v Novém Jáchymově, kde si doplnil maturitní zkoušky a stal se definitivním učitelem. V roce 1892 byl přeřazen do Zbečna a roku 1894 ustanoven učitelem ve Žloukovicích, kde učil a spravoval školu až do roku 1923, dlouhých 29 let. Po odchodu do výslužby nechtěl odsud odejít, a tak si zde postavil v roce 1925 rodinný dům. Byl zakladatelem Sboru dobrovolných hasičů a jeho pozdějším starostou, obecní kroniku vedl od jejího založení až do své smrti. Staral se o kulturní povznesení obce, o knihovnu, sám vázal knihy, opravoval hodiny. Dominik Juppa zemřel 12. prosince 1932 v berounské nemocnici po operaci slepého střeva. 15. prosince 1932 jej doprovodily na poslední cestě na jáchymovský hřbitov davy občanů ze širokého okolí, což bylo důkazem, jaké vážnosti se zemřelý těšil.¹¹¹

5.3.2 Jaroslav Šturc

Narodil se 11. března 1901 ve Žloukovicích.¹¹² V 6 letech přišel o matku, ve 12 letech o otce. Byl nejstarší z 5 dětí. Spolu se dvěma sourozenci měl odejít do Prahy k příbuzným jejich zemřelé matky, ale nechtěl ze Žloukovic, a tak raději zůstal s macechou a dvěma nejmladšími bratry. Vyučil se pokrývačem, v 21 letech už měl svoji pokrývačskou firmu, později obchod se stavivem a autodopravu. Byl také členem hasičské kapely „Úderná sedma“. Svým nákladním automobilem Praga AN vozil také od roku 1945 první rodičky do berounské porodnice. Po Dominiku Juppovi převzal funkci starosty hasičů a také obecní kroniku, kterou vedl do roku 1957, a pak ji vzhledem ke svému zdraví předal synovi. Zemřel po dlouhé nemoci v 60 letech 23. června 1961 v Praze. Nelehký život se podepsal na jeho zdraví.¹¹³

5.3.3 Jaroslav Šturc ml.

Narodil se 17. listopadu 1932 ve Žloukovicích.¹¹⁴ Absolvoval Obchodní školu v Berouně. Krátký čas pracoval v otcově firmě a pak až do důchodu v Královodvorských cementárnách. Celý život se zapojoval do kulturního a sportovního života v obci. V

---

110 <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/4206/139>, 21.7.2019 – Kniha narozených Bratronice 03 (1784-1860)

111 ŠTURC Jaroslav., LÉNICKÝ Karel. 100 let Sboru dobrovolných hasičů ve Žloukovicích. SDH Žloukovice za podpory OÚ Nižbor 1998

112 <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/14163/268>, 4.7.2019 – Kniha oddaných Nižbor 32 (1894-1936)

113 Z vyprávění třetího kronikáře Jaroslava Šturce ml.

114 Soukromý archiv J. Šturce: Rodný list, matrika narozených ONV Rakovník
Domovský list obce Žloukovice

mládí hrál volejbal a stolní tenis. Byl členem místní kapely „Zoufalka“, která hrávala na mnoha dětských karnevalech, MDŽ, svatbách a dalších kulturních akcích. Dlouhá léta působil ve výboru SDH. Staral se také o pořádek v obci a u voleb vykonával funkci zapisovatele. Sám také působil po roce 1989 v zastupitelstvu obce Nižbor. Kroniku vedl od roku 1958 celých 60 let. Během té doby uspořádal při různých významných výročích několik výstav o historii obce s použitím rozsáhlé fotodokumentace kroniky, které se vždy těšily velkému zájmu místních obyvatel i ostatních návštěvníků. Jeho poslední akcí byla příprava výstavy ke 120. výročí SDH Žloukovice v srpnu loňského roku. 22. srpna 2018 nečekaně zemřel v berounské nemocnici. Jeho smrt byla šokem nejen pro jeho rodinu, ale i pro místní obyvatele, neboť přes svůj věk byl velice vitálním člověkem, kterého bylo všude vidět. Naposledy se s ním přišly rozloučit ve velkém počtu sousedé, hasiči i kamarádi. Za všechny přítomné a za sebe mu poděkovala paní starostka Kateřina Zusková.¹¹⁵

---

¹¹⁵ Nižborský list č. 3/2018, s. 3

6 Pamětní knihy

6.1 Pamětní kniha obce Nižbor (1924 - 1948)

6.1.1 Založení kroniky

Na schůzi obecního zastupitelstva dne 19. prosince 1923 byl zvolen prvním obecním kronikářem místní učitel Bohuslav Tarant, který od ledna 1924 začal s pravidelným zapisováním událostí. Kroniku vedl až do roku 1938. Období od Mnichovské dohody až do května 1945 zaznamenal Antonín Hrachovec. Revoluční události a následující období do roku 1951 zachytil Antonín Novák. Dalších sedm let nebyly prováděny žádné zápisy. Roku 1958 byla zvolena nová letopisecká komise, které bylo uloženo doplnit chybějící zápisy od roku 1952. Kronikářem byl jmenován Čeněk Born. Za léta 1953 – 1958 provedl zápis další člen komise Václav Kureš, který byl v roce 1959 zvolen kronikářem. Místní události zapisoval do roku 1964. Dění v letech 1965 – 1970 zaznamenal Alois Martinovský. Roky 1971 – 1983 zachytil František Sevald. Po něm převzala na dva roky kroniku Ing. Eva Starová. Od roku 1986 do roku 1992 prováděl záznamy Vladimír Klicpera. Posledním kronikářem je Zdeněk Stuna, který zachycuje události od roku 1993 dosud.

Kronika je ručně psaná. Tři knihy jsou uloženy v archivu a do čtvrté jsou prováděny současné záznamy. První kniha obsahuje roky 1924 – 1958, druhá kniha 1959 – 1981, třetí kniha 1982 – 2001 a čtvrtá kniha 2002 až současnost.

6.1.2 Z událostí předcházejících vzniku kroniky

První kronika má název Pamětní kniha obce Nižbor. Začíná popisem obce a jejího okolí. Zmiňuje také významné osobnosti, které v Nižboru pobývaly. Jsou to mimo jiné hudební skladatel Bedřich Smetana, akademický malíř František Ženíšek nebo sochař Václav Levý. Citace z kroniky: „ ..... před delší dobou trávil zde letní čas akad. malíř p. Ženíšek. Sochař Václav Levý často zde pobýval u svého bratra, který tu býval pekařem. Před mnoha lety strávil v Nové Huti několik dnů, ukrýváje se zde před Prušáky, i chloubá naší tvorby hudební Bedřich Smetana – a jest pověst, že komponoval zde známé fanfáry z „Libuše“. .....“¹¹⁶

Válečné hrůzy připomínal v Nižboru lazaret zřízený v domě zvaném „prádelna“, který byl určen pro lehce zraněné a rekonvalescenty z 1. světové války. 28. října 1918 uvedla zdejší lid v nadšení zpráva o vzniku nového československého státu.

---

116 KON, 1. kniha, s. 12

Z veřejných budov, ze školy a úředních místností zmizelo vše, co symbolizovalo Rakousko – Uhersko. Domů se začali vracet přeživší vojáci a legionáři. Citace z kroniky: „*Jako snad v celé republice i zde uvedla zpráva o provedeném osvobození národa lid v nadšení. První starostí bylo zbavit se všech odznaků staré monarchie, a proto všichni orlíčci z veřejných budov rázem zmizeli, taktéž obrazy císaře ze školy a úředních místností. A ještě v památný ten den 28. října 1918 zničeny všechny tyto znaky nebožky Austrie na ostrově v řece nad mostem.*“

Již před válkou bylo zavedeno osvětlení Dr. Ladislavem Pračkou, tehdejším majitelem hvězdárny, odkud byl dodáván proud vyrobený vlastním motorem. Po jeho odchodu, začal dodávat proud majitel strojnické dílny František Holý. Po jeho smrti v roce 1917 osvětlování elektřinou přestalo. Od 1. listopadu 1923 se v obci svítilo elektřinou dodávanou z Jiratovy továrny.

6.1.3 Běžný život v obci

18. května 1924 se konala ustavující schůze spolku Československého červeného kříže. V červnu téhož roku byla postavena betonová lávka přes potok u sokolského cvičiště. Obcí projížděl také ministr zahraničí (pozdější prezident) Edvard Beneš¹¹⁷ spolu s jugoslávským a rumunským kolegou, když jeli do Lán navštívit prezidenta Tomáše Garriguea Masaryka.¹¹⁸ 1. září 1924 byla uvedena v činnost první radiová stanice v obci. 27. října večer se konala oslava u příležitosti vzniku Československa (konala se nepřetržitě až do roku 1938, kdy byla zakázána). V lednu 1925 byla podepsána smlouva o zakoupení školní budovy obcí od Maxe Egona Fürstenberga. O měsíc později byl na schůzi obecního zastupitelstva schválen nový název obce „Nová Huť pod Nižborem“. V témže roce v červenci projížděl obcí prezident Masaryk (z Krajské výstavy v Berouně). Lidé čekali 2 hodiny na silnici, aby jej viděli a při příjezdu jej nadšeně zdravili. V prosinci byla otevřena telefonická hovorna na místním poštovním úřadě. 22. února 1926 došlo k připojení na vodovod fürstenberského lesního úřadu a byl postaven hydrant pro zdejší obyvatele. V dubnu v témže roce se uskutečnila ustavující schůze místního odboru Masarykovy Letecké ligy. 21. prosince 1927 (v půl sedmé večer) vypukl požár v továrně na dýhy firmy Jirat a Nattermüller. V únoru následujícího roku bylo vše, co hasiči zachránili, převezeno do

---

117 RYANTOVÁ Marie a kol.: Českoslovenští prezidenti – R.KVAČEK, J. NĚMEČEK, J. DEJMEK: Edvard Beneš. Paseka 2016, s. 38-59, 79-100, 101-121.

118 OTTOVA ENCYKLOPEDIIE: Česká republika – Historie, Stát a společnost. Praha 2006, s. 181-183.
RYANTOVÁ Marie a kol.: Českoslovenští prezidenti – V. DOUBĚK: T.G.Masaryk. Paseka 2016, s. 13-37

nově vzniklé továrny v Praze. Od 20. ledna do 1. prosince 1928 dodával elektrický proud obci majitel pily Karel Franěk. Koncem května 1930 došlo k zahájení pravidelné dopravy osob autobusem na trati Nový Jáchymov – Beroun přes Novou Huť (o tři roky později byl její provoz zrušen). Téhož roku v září se začalo v obci svítit elektrickým proudem dodávaným „Elektrárenským svazem okresů středočeských“. 31. prosince 1931 byl u přejezdu dráhy otevřen nový hotel (majitel Karel Karas). V březnu 1934 zahájil sokolský biograf promítání zvukových filmů (od roku 1928 hrány pouze němé filmy). 14. července 1935 došlo k otevření nové sokolovny. Byla postavena na místě budovy bývalých železáren (v ní byly umístěny hamry) a firmy Jirat a Nattermüller. Slavnost byla spojená s veřejným cvičením, navštívilo jí hodně obyvatel z obce i okolních vsí. Novou Huť prošel velký průvod. V červenci a srpnu byla zřízena u domu čp. 111 nová obecní studna s pumpou na místě dosavadní vrtané, která pro malý obsah vody nestačila. Došlo také k upravení terasovitého přístupu. V září 1936 byl u nádraží postaven vojenský kryt. Hlídala ho vojenská hlídka, která bydlela ve „staré škole“. V prosinci převzal rakovnický okres do své správy novou silnici z Nové Hutě do Žloutkovic. Následujícího roku v červnu byla do domu čp. 99 nastěhována četa vojáků (15 mužů s 1 důstojníkem). Po jejich příchodu se začaly stavět další vojenské kryty na levém břehu Berounky. Ve stejnou dobu byl vydán zákaz jejich fotografování. 14. září 1937 došla do Nové Hutě v šest hodin ráno zpráva, že v Lánech zemřel prezident Osvoboditel Tomáš Garrigue Masaryk. Na veřejných budovách, soukromých i spolkových shromaždištích se objevily smuteční prapory a na stožárech zavlály státní vlajky na půl žerdi.

6.1.4 Komunální politika

Místní organizace zde měly tyto politické strany: Československá strana socialistická, Československá strana sociálně demokratická, Komunistická strana Československa, Československá živnostenská strana středostavovská, Národní demokracie a Československá strana lidová.

Dne 16. září 1923 se konaly volby do obecního zastupitelstva. Byly vydány 4 kandidátní listiny.

1. Kandidátní listina spojených organizací: Československé strany socialistické, strany sociálně demokratické, a jednoty Československé Obce Legionářské – zisk: 237 hlasů (7 členů obecního zastupitelstva, 3 náhradníky)

2. Kandidátní listina dělníků, domkářů a maloročníků – zisk: 314 hlasů (8 členů obecního zastupitelstva, 4 náhradníky)

3. Kandidátní listina Československé živnostenské strany středostavovské a poplatníků – zisk: 82 hlasů (2 členové obecního zastupitelstva, 1 náhradník)

4. Kandidátní listina Československé strany lidové – zisk: 56 hlasů (1 člen obecního zastupitelstva, 1 náhradník)

Starostou se stal Antonín Šafrhans (hutní mistr v. v.), jeho náměstkem Bohuslav Tarant (učitel). Za členy obecní rady byli zvoleni: Emanuel Šůla (dělník), Bohumil Novák (strojník), Josef Malec (slévač) a Josef Lébr (řezník). Členy obecního zastupitelstva se stali: Jaroslav Lébr (soustružník), Vilém Procházka (krejčí), Josef Vácha (skladník), Josef Komínek (železniční zřízenec v. v.), Václav Vacín (hutník), Alois Martinovský (hutník), František Karásek (krejčí), Václav Lukeš (povozník), František Hovorka (sklář), František Sevald (sklář), Josef Holý (strojník) a Antonín Jejkal (sklář).

18. dubna 1925 se konala ustavující schůze nové Místní školní rady. Předsedou byl zvolen Antonín Šafrhans, místopředsedou Bohuslav Tarant. Jejimi členy byli: Josef Koutník, Čeněk Born, Josef Lébr, Bohumil Novák a Václav Vacín z Nové Huti a Václav Bernard s Bohumilem Zíkou ze Stradonic.

1. ledna 1926 vystoupil z obecního zastupitelstva Vilém Procházka, jelikož vystoupil ze strany. Za něho nastoupil Adolf Prošek.

16. října 1927 byly vykonány 2. volby do obecního zastupitelstva. Bylo vydáno 5 kandidátních listin.

1. Československá strana národně socialistická – zisk: 244 hlasů (6 mandátů, 3 náhradníci)

2. Komunistická strana Československa - zisk. 185 hlasů (5 mandátů, 3 náhradníci)

3. Československá sociálně demokratická strana dělnická – zisk: 104 hlasů (3 mandáty, 1 náhradník)

4. Československá strana lidová – zisk: 88 hlasů (2 mandáty, 1 náhradník)

5. Československá živnostensko – obchodnická strana středostavovská – zisk: 80 hlasů (2 mandáty, 1 náhradník)

Téhož roku 28. října byla provedena volba starosty obce, jeho náměstků a členů obecní rady. Starostou byl zvolen Antonín Šafrhans (hutní mistr v. v.), náměstkem Bohuslav Tarant (učitel). Oba kandidovali za národní socialisty. Členy obecní rady byli

zvoleni za komunisty František Hovorka (sklář) a Václav Vacín (dělník), za sociální demokracii Alois Martinovský (dělník) a za lidovce Antonín Jejkal (sklář). Ostatními členy obecního zastupitelstva se staly: Josef Komínek (železniční zřízenec v. v.), Adolf Prošek (strojvedoucí), Jaroslav Lébr (soustružník) a Václav Říha (brusič skla) za národní socialisty. Za komunisty to byli: Bohumil Novák (strojník), Karel Řehoř (dělník) a František Karásek (krejčí). Za sociální demokracii Břetislav Krabec (podomní obchodník) a Emanuel Šůla (dělník). Lidovce zastupoval Václav Sevald (sklář) a živnostníky Josef Lébr (řezník) a Josef Holý (strojmistr).

19. září 1928 zemřel člen obecního zastupitelstva Josef Komínek. Jeho funkce se ujal Karel Brynda.

21. dubna následujícího roku proběhla ustavující schůze Místní školní rady. Předsedou se stal Jaroslav Lébr, místopředsedou Bohumil Novák a pokladníkem Čeněk Born. Dalšími členy se stali: Emanuel Šůla a Bohuslav Tarant z Nové Huti a Josef Wild ze Stradonic.

27. září 1931 se uskutečnily další volby do obecního zastupitelstva.

1. komunistická strana – zisk: 219 hlasů (6 mandátů)
2. českoslovenští národní socialisté- zisk: 152 hlasů (4 mandáty)
3. sdružení občanských stran – zisk: 122 hlasů (3 mandáty)
4. lidovci – zisk: 89 hlasů (6 mandátů)
5. československá sociální demokracie – zisk: 118 hlasů (3 mandáty)

Do obecního zastupitelstva byli zvoleni tyto lidé - za stranu komunistickou: Bohumil Novák, Antonín Mikovec, Václav Vacín, Antonín Jelínek, František Hovorka, Jan Záleský; za československou národně sociální stranu: Antonín Šafrhans, Bohuslav Tarant, Jaroslav Lébr, Antonín Boubin; za sdružení občanských stran: Karel Franěk, František Hrachovec, Václav Zuska; za lidovce: František Komrska, Antonín Jejkal; za československou sociální demokracii: Emanuel Šůla, Alois Martinovský, Antonín Javůrek.

11. října byli na ustavující schůzi obecního zastupitelstva zvoleni: starosta – Antonín Šafrhans, náměstek – Václav Zuska, členové obecní rady: Bohumil Novák, František Hovorka, František Komrska, Emanuel Šůla.

29. května 1938 se konaly poslední volby před 2. světovou válkou. Před volbou byl učiněn pokus, aby se strany dohodly na společné kandidátce, čímž měl být dán důkaz o jednotě v národě ve vážných dobách. Všechny strany souhlasily s návrhem na

rozdělení mandátů na 4, jen komunisté trvali na požadavku, aby jich bylo 6. Z tohoto důvodu k dohodě nedošlo.

1. sociální demokraté – zisk: 151 hlasů (4 mandáty)
2. lidovci – zisk: 115 hlasů (4 mandáty)
3. republikánská strana – zisk: 100 hlasů (2 mandáty)
4. národní socialisté – zisk: 112 hlasů (3 mandáty)
5. strana živnostenská a obchodní – 84 hlasů (2 mandáty)
6. komunisté – zisk: 154 hlasů (4 hlasy)

Byli zvoleni: Alois Martinovský, František Sevald, Emanuel Šůla, Josef Loněk (za sociální demokracii); Antonín Jejkal, František Komrska, Václav Sevald (za lidovce); Václav Zuska, František Krumpholtz (za republikány), Karel Šnajdr, Bohuslav Tarant, Josef Maruška (za národní socialisty), Josef Lébr, Josef Stehlík (za živnostníky a obchodníky), Antonín Mikovec, František Hovorka, Pavel Stránský, Václav Vacín (za komunisty).

Starostou byl zvolen Václav Zuska a jeho náměstkem František Komrska. Členy obecní rady se staly: Karel Šnajdr, Alois Martinovský, František Hovorka a Petr Stránský.

Mimo politické strany fungovaly v obci i různé spolky. Nejstarší z nich byl sbor dobrovolných hasičů. Tělocvičná jednota „Sokol“ a Federovaná Dělnická Tělocvičná Jednota vyvíjela tělovýchovnou i dramatickou činnost. Existovalo zde také stavební družstvo. Po 1. světové válce vznikl včelařský spolek pro Novou Huť a okolí, místní družina válečných poškozených a jednota Československé Obce Legionářské. Kromě těchto spolků zde existovala i volná sdružení. Mezi ně patří Místní osvětová komise a Komitét pro postavení pomníku padlým ve světové válce.

6.1.5 Roky 1938 - 1945

21. května 1938 časně ráno způsobil rozruch v obci příjezd asi 30 policistů z Prahy, kteří postavili stráž na mostě a zesílili vojenskou posádku, určenou k ochraně vojenských krytů. Současně byli povoláni záložníci k okamžitému nastoupení vojenské služby. Vojenské kryty byly zásobovány zbraněmi a střelivem. Místní obyvatelé netrpělivě čekali na zprávy z novin, radia i od lidí, kteří přijeli vlakem. Obchodník Josef Krabec jim propůjčil svůj rozhlasový přijímač, před krám umístil tlampač. V době vysílání zpráv bylo prostranství plné nedočkavých posluchačů. 21. září 1938 v obci zavládl smutek po zprávě, že československá vláda byla přinucena Anglií a Francií, aby

postoupila část svého území Německu. O den později se sem přistěhovaly lidé z pohraničí. Stejného dne v půl jedenácté večer oznámil rozhlas vyhlášení mobilizace všech členů armády do 40 let. Lidé se rozběhli po obci a budili ty, kterých se to týkalo. Záložníci byli připraveni k odchodu z domovů a zastavovali každé auto, aby se co nejdříve dostali ke svým vojenským útvarům. Živo bylo také na nádraží, kde se očekávaly nákladní a zvláštní vlaky. Vojenská služba se týkala i některých občanů německé národnosti, kteří sem přišli z pohraničí. Ti náhodným nákladním autem odjeli do Berouna. Dalšího dne v půl páté ráno byly vyvěšovány mobilizační vyhlášky. Několik vojinů ještě bylo v následujících dnech povoláno zvláštními svolávacími lístky. 23. září 1938 večer došlo ke zhasnutí pouličních světel a zatemnění oken bytů. Bez vyzvání nastoupily službu všechny složky Civilní protiletdecké obrany, hlídky byly na svých místech ve dne i v noci (1.října byla zrušena všechna její opatření). V dalších dnech kromě lidí z pohraničí přicházely také rodiny Pražanů, které se obávaly náletů, před nimiž se zde cítily bezpečněji než v Praze. Němečtí uprchlíci se museli vrátit na sever do svých domovů. Někteří z nich se spolu s těmi, kteří byli dříve ubytováni ve Stradonicích, vrátili. Na rozkaz z Rakovníka museli opět odjet. Zůstali jenom ti, kteří měli obavy kvůli své dřívější protiněmecké činnosti (později dostali povolení k ubytování ve středních Čechách). O mnichovské dohodě se kronika zmiňuje takto: *„Katastrofa přišla ! Nedalo se vlastně nic jiného čekat po zkušenostech poslední doby. Před drzým čelem Hitlera ustupovali kousek po kousku spojenci a tím jeho chuť rostla. Výsledek konference 4 mocností v Mnichově byl ten, že jsme byli vyzváni odstoupiti Německu všechny kraje obydlené Němci. A doplněno připomínkou, že v případě neuposlechnutí nemůžeme počítati s pomocí dosavadních spojenců. S jakými pocity tato rána přijata, těžko líčit. Na ulici lidé s očima uplakanýma, bezmocným vztekem zaťali ruce i ústa. Co slovo, to prokletí slabochů a zrádců. A my jim věřili a bez uvažování ihned byli bychom za ně se šli bít. My věřili, že všechny smlouvy myslí každý z nich poctivě jako my. Zklamání příliš kruté.“*¹¹⁹ 11. října 1938 přišly dva oddíly československého vojska ustupujícího z obsazeného území a ubytovaly se ve škole, hostincích, Sokolovně i po soukromých bytech (druhý den ráno odešly). 28. říjen se z nařízení vlády neslavil. Na škole, úřadech a několika soukromých domech byly prapory, jinak byl obyčejný všední den. 5. března 1939 byl ve vší tichosti odhalen pomník prezidenta Masaryka před budovou obecní školy. Na něm byla umístěna vpředu deska

---

119 KON, 1. kniha, s. 125

se jmény padlých v první světové válce. Plakátování a zvaní k účasti bylo zakázáno okresním úřadem.

15. březen 1939 kronika zachycuje takto: „ *A ráno hlásí rádio „německé vojsko překročilo hranice Republiky a obsazuje pohraniční kraje.“ Hlásí, kterými směry Němci postupují, vyzývá ke klidu, odpor by byl marný. Německá říše nás bere v „ochranu“. Proti komu? Ohroženi jsme ve své existenci jen a jen Němci. Velkomyslnost, již historie nezná, mimo té když osvobozovali Slované z temna pohanství. Němci jdou k nám po dohodě s „naším prezidentem Háchou“.* Zpráva působí jako úder hromu v tomto zimním počasí ! A co Rusko ? Co říká Syrový? Či má již černou pásku se skobákem na obou očích.“¹²⁰ V dubnu došlo k ustanovení organizace Národního souručenství. Koncem září přistoupili Němci k rozstřelování pevností. Ty, které nezničily, tak zalily cementem. 2. října 1939 byl uveden v život „lístkový systém“ rozdělování potravin. Došlo ke zřízení seznamu osob bydlících v obci, který byl dle potřeby upravován a podle něj se na obecním úřadě vydávaly potravinové lístky. Oslavování 28. října bylo zakázáno. Varovalo se před jakýmkoliv projevem nebo vzpomínkou. Za provokační čin byly pokládány sváteční šaty, černá vázanka i jakýkoliv odznak, který by měl vztah k první Československé republice. Následně byl vydán příkaz odstranit vše, co by ji symbolizovalo. Znak a nápisy musely zmizet. V únoru 1940 byla znovu nařízena poplachová služba Civilní protiletectvé obrany. Konala se ve dne i v noci. Byl do ní zařazen každý občan. Ve dne se hlídkovalo po čtyřech hodinách, v noci po dvou. Dne 5. dubna obec navštívilo gestapo a zatklo bývalého vrchního četnického strážmistra Václava Smrkovského, ten byl posléze propuštěn (objevilo se zde ještě v květnu a červnu). V prosinci 1941 se uskutečnila sbírka po domech na „Národní pomoc“. Z jejího výnosu byli podporováni uprchlíci ze zabraných krajů a pozůstali po zatčených a internovaných občanech.

22. března 1942 byl vydán příkaz, aby došlo k vyškrtnutí generála Antonína Hasala¹²¹ jako příslušníka Protektorátu a k výmazu z matriky Nové Huti. Ten odjel do Anglie, odkud se občas z londýnského rozhlasu hlásil jako generál Nižborský.

Na sklonku léta přijeli do obce v několika autech Němci. Došlo k uzavření a obsazení všech cest, nikdo nebyl puštěn ven. Němci se rozdělili po skupinách a začaly prohlídky dům od domu (pod záminkou, že hledají zbraně). Nakonec odjeli s

---

120 KON,1. kniha, s. 134

121 TOPINKA, Jiří. Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloupkovic. Obec Nižbor 2001, s. 161
OTTOVA ENCYKLOPEDIIE: Česká republika – Historie, Stát a společnost. Praha 2006, s. 100
OTTŮV SLOVNÍK: Osobnosti Česko. Ottovo nakladatelství 2008, s. 205

nepořizovanou. Žlubinec (část Nové Huti) jimi nebyl vzat do úvahy. Od počátku války se v ulicích nesvítilo. Z huťských účastníků „Národního odboje“ byl dne 5. dubna 1943 po vyzrazení akce první zatčen Václav Smrkovský, později následovala další zatčení. V dubnu 1945 byly slyšet hukoty letadel. V noci bylo slyšet výbuchy bomb a dělostřelba. V továrnách se přes zákaz zastavuje provoz, jsou stále popluchy ve dne i v noci. Mnozí z obyvatel prožívali bombardování Berouna, nálety letců, jak odstřelují jedoucí lokomotivu, ničí vojenské transporty v Berouně, Staré Huti (Hýskově). Bylo zde vidět také ztroskotání letadla i seskok letců padáky.

V prvních květnových dnech se v obci začali objevovat Vlasovci. Byli ubytováni po domech. Měli rozestavěny kulometry a děla na strategických místech, aby byli připraveni na všechny možnosti. 5. května 1945 ráno podle výzvy rozhlasu byly zalepovány německé nápisy firem, ukazatele cest nebo vyhlášky. Na různých místech se začaly objevovat republikové vlajky a prapory. Narychlo byly sháněny trikolory a zbraně odebrané Němci, částečně také Vlasovci. V hotelu „Praha“ organizovali bývalí důstojníci „Národní stráž“. Tyto události zachycuje kronika takto: *„Prvním opatřením bylo zajistit všechny zrádce a kolaboranty a soustředit místní Němce na jedno místo (tzv. národní hosty). Po revolučních dnech jak jsme u nás viděli, vycházeli na ulici noví „vlastenci“, kteří za protektorátu projevovali největší přátelství k Němcům a poskytovali jim ochotně vše, co tito žádali. Snažili se získat jejich důvěru. Pro české lidi, pro občany místní, neměli nic, pro Němce ano. Bylo jich sice málo, ale nesmí to být zamlčeno. 5. května a ještě v dalších dnech vycházeli s trikolorou na ulici a byli největšími vlastenci.“*¹²²

Za předsednictví Karla Fraňka a na návrh Antonína Jungwirta byl sestaven Revoluční národní výbor z občanů, kteří se vrátili z německých koncentračních táborů a z místních, kteří byli revolučně založeni. Hned se ujal vedení a správy obce. Obyvatelé byli vyzýváni ke klidu, pořádku a poslušnosti, vojáci a mladí lidé ke vstupu do Národní stráže. U všech cest, které vedly do obce, byly postaveny ozbrojené hlídky, ty kontrolovaly lidi, co tudy jen procházeli. Následujícího dne se začal plnit hotel Praha německými vojáky, kteří opouštěli Beroun. Ve velitelství byl instalován telefon a došlo k navázání spojení s velitelstvím z Berouna. Začínaly se hromadit zbraně a ruční granáty. Dva zdejší občané uposlechli volání Prahy o pomoc. Účastnili se bojů na barikádách, kde jeden z nich zemřel. Objevila se zde i sovětská armáda (byla zde do podzimu 1945).

---

122 KON, 1. kniha, s. 185

6.1.6 Poválečný vývoj

V roce 1946 také Nová Huť vypracovala plán budování obce, který byl zaměřen na komunikační úpravy a důkladnou úpravu hlavní cesty procházející obcí. Mnoho občanů se začalo stěhovat do pohraničí z důvodu odsunu Němců. V červnu 1947 byla taková vedra, že vysychala voda z řek a potoků a také se ztrácela ze studní. Staří pamětníci nepamatovali tak hrozné sucho. Ve vyschlých lesních porostech se vyskytovaly časté požáry, hlavně v okolí tratě. Začala se stavět obecní cesta a byl vypracován plán postupu prací a pracovní povinnosti pro všechny občany od 18 do 55 let. Každý v tomto věku měl odpracovat celkem 15 hodin. Stav řeky Berounky klesl na nejnižší bod zaznamenaný za posledních 80 let. Zmírnění sucha přinesly srážky v červenci 1947 a v zimě 1948.¹²³

6.2 Pamětní kniha obce Stradonice

6.2.1 Založení kroniky

Pamětní kniha obce Stradonice se začala psát v roce 1962. Prvním kronikářem byl tehdejší předseda MNV Josef Nosek. Zaznamenal nejstarší historii obce. Při založení kroniky mu byli nápomocni místní starousedlíci, kteří mu svými pamětmi a vzpomínkami pomohli se zaznamenáním událostí z nedávné minulosti a hlavním pomocníkem byl Viktor Palivec, spisovatel a kronikář města Berouna. Ten pomohl se sestavením kroniky, napsal pro ni úvod a stať *Od počátků do konce 19. století*¹²⁴ a další příspěvky, které první kronikář podle něho přepsal.

Události z konce 19. století až do počátku 60. let 20. století jsou psány retrospektivně z pamětí a vzpomínek autora a starších spoluobčanů a jsou ovlivněny komunistickým přesvědčením prvního kronikáře. V kronice naposledy zaznamenal rok 1973.

Druhým kronikářem se stal 1. ledna 1977 spisovatel František Nepil, který zaznamenal události z let 1974-1982. Třetí kronikář Václav Sýba zachytil roky 1983 a 1984. V dubnu roku 1987 převzala kroniku jako čtvrtá Marie Boušková, která ji vedla za podpory rodiny až do roku 2014. Současnou kronikářkou, v pořadí pátou od založení kroniky, se stala Veronika Votrubová.

---

123 KON – 1. kniha

124 KOS – 1. kniha, s. 16, 43

Kronika je ručně psaná. Jedná se stále o první knihu. Zajímavostí je, že při převzetí kroniky se Marie Boušková dopustila chyby v číslování a při svém prvním zápise se vrátila o 100 stran zpět, místo čísla 238 uvedla 138. Každý z autorů má trochu odlišnou úpravu. Pro mě nejkrásnější částí byl úsek, který psal František Nepil, jenž písmo doplnil velmi pěknými kresbami.

6.2.2 Seznámení s obcí

První a zatím jediná kronika obce Stradonice začíná na první straně obrázkem dvouocasého lva s korunkou a rudou hvězdou na hlavě, slovenským křížem (*erbem*) a nápisem ČSSR odpovídajícím době vzniku pamětní knihy.

Následuje popis obce. Jedná se o běžnou českou vesnici, jejíž centrem je návěs. Z její horní části vedou dvě cesty, do „Průhona“ a „Hlininek“, které směřují na Lísek. Dolů z návěsi vede cesta k řece, dříve k přívozu, kde stával převoznický domek, na jehož omítce byly od roku 1872 zaznamenávány zvýšené stavy vody v Berounce spolu s letopočty. Byl však při odchodu ledů v roce 1938 pobořen a nebyl již znovu opraven. Návěsí také prochází silnice od Nižbora ke Zdejcíně, ze které v Černově odbočuje cesta k „Porostlinám“. Na druhé tj. levé straně řeky vede z Výbrnice cesta lesem na Krkavčí horu (kde je hájovna a statek Řehoř).

Jméno obce se během času nepatrně lišilo. Nejstarší zřejmě původní název byl Stradomice, další pak byly Stradovnice, Stradomnice, Stradovice. V polovině 17. století se vyskytuje v Berní ruce¹²⁵ název Stradenice. Současný oficiální název obce je Stradonice.

Dějiny obce jsou nepochybně spjaty s nedalekým vrchem Hradiště, na kterém se nacházelo významné keltské sídliště – oppidum, jak dokládá nález z roku 1877. Byly zde vykopány mince, nádoby, šperky, nářadí, dle průzkumů patřící do nejmladší doby laténské.

První písemné zmínky o Stradonicích pocházejí ze 13. století, kdy se v listinách svatojiřského ženského kláštera na Pražském hradě z roku 1227 a roku 1233 objevují jako zboží tohoto kláštera.

Vzhledem k tomu, že původní listiny kláštera shořely roku 1142, lze předpokládat, že již tenkrát Stradonice patřily k jeho majetku. Znovu se obec objevuje v pramenech až roku 1382, kdy byla Václavem IV. zastavena spolu s nižborským hradem. Stradonice jako poddanská ves je spojena s nižborským panstvím a jeho majiteli po

---

125 HRADECKÝ Emil: Berní rula – 26. Kraj Podbrdský. Praha Státní pedagogické nakladatelství 1952, s. 214, 314, 364, 379

dlouhá staletí. Posledními pány byl významný rod Fürstenbergů, kteří spravovali křivoklátské panství včetně Nižboru téměř 200 let do 20. let 20. století.

6.2.3 Společenský život na přelomu století

Koncem 19. století začaly ve Stradonicích vznikat různé spolky jako např. Čtenářsko-vzdělávací spolek pojmenovaný po významném rodákovi z nedalekých Hudlic Josefu Jungmannovi. Spolek pořádal přednášky, besedy, hrál divadlo a věnoval se také zpěvu. Roku 1892 byla založena první organizace sociálně demokratické strany v křivoklátském okrese, kterou zde pomáhal zakládat Ladislav Zápotocký, otec pozdějšího prezidenta Antonína Zápotockého.

V roce 1893¹²⁶ byl založen sbor dobrovolných hasičů s heslem „bližnímu k ochraně, vlasti k obraně“. První výzbrojí byla plátěná vědra na vodu, 2 hákové žebříky, lopaty a krumpáče. 29. dubna 1902 vypukl v obci požár, který se rychle šířil, neboť domky byly dřevěné. 13 rodin přišlo o přístřeší. Další pohroma přišla 3. června roku 1909, při které vyhořelo 6 obytných domů a 1 stodola. Lidé byli proti ohni takřka bezmocní.

Roku 1906 byl v nedávno otevřené restauraci Klamovka vybudován sál, který sloužil jako taneční a rovněž jako jídelna pro letní hosty. Také byl dokončen gravitační vodovod a sveden na náves do kašny. Byl založen Sokol, který měl stanoviště na „Staré Kovárně“. V roce 1907 vznikla Dělnická tělocvičná jednota, která měla základnu „Na Klamovce“.

6.2.4 Světová válka a první republika

První světová válka si také ve Stradonicích vybrala svoje oběti. 19 mužů padlo a 8 jich bylo pohřešovaných. V roce 1922 jim byl postaven pomník. V roce 1925 byl prováděn archeologický průzkum na Hradišti. Na přelomu dvacátých a třicátých let bylo rozparcelováno pole na stavbu rodinných domů na horní straně silnice k Nižboru. Tak jako všude i zde se projevovala krize, nezaměstnanost a bída. Obec se snažila alespoň část lidí zaměstnat při budování přístupových cest k novým parcelám. Špatnou zprávou bylo roku 1931 oznámení o plánovaném uzavření železáren ve Staré Huti, kde bylo zaměstnáno hodně lidí z okolí. K úplnému zastavení provozu došlo v březnu 1933. V letech předválečných se situace se zaměstnaností zlepšila. 14. září 1937 zemřel 1. prezident ČSR T. G. Masaryk, se kterým se přišly rozloučit na hřbitov v Lánech davy

---

¹²⁶ Kronika uvádí rok založení SDH 1893. V publikaci Stradonice 750 let obce a Nižbor – Toulky minulostí . je uveden rok 1892.

lidí. Ze zápisu v kronice je patrné, že pisatel nebyl příznivcem prvního ani druhého prezidenta ČSR, ale až jejich nástupců.

6.2.5 Léta 1939 - 1948

Roku 1939 bylo v obci započato s propagací elektrifikace. Byl vypracován projekt a rozpočet. Vlastní elektrifikace byla provedena v roce 1941. Na posvícení se svítilo v prvních domech a do Vánoc se svítilo po celé obci. Někteří občané se během okupace zapojili do komunistického odboje, nebo se stali členy podzemní organizace Obrana národa. Byli zrazeni, zatčeni a šest z nich bylo popraveno.

27. června 1945 byl v hostinci Na Kovárně zvolen první Národní výbor, v jehož čele stanul komunista Josef Nosek. V roce 1947 je zmíněno veliké sucho a neúroda, které postihly celou republiku. Vyzdvižena je pomoc Sovětského svazu.¹²⁷

6.3 Kronika obce Žloutkovice (1915 - 1948)

6.3.1 Založení kroniky

O založení kroniky obce Žloutkovice bylo rozhodnuto usnesením na schůzi obecního výboru dne 21. února 1915. Největší zásluhu na této skutečnosti měl tehdejší řídící učitel Dominik Juppa, který se také stal prvním kronikářem a vedl kroniku až do své smrti v roce 1932. Druhým kronikářem se stal žloutkovický rodák Jaroslav Šturm, autodopravce, který zaznamenal události let 1932 – 1957. Jeho syn Jaroslav Šturm, rovněž místní rodák, pak psal jako třetí kronikář o místních událostech od roku 1958 do roku 2018.

6.3.2 Z událostí předcházejících vzniku kroniky

První kronika se nazývá Pamětní kniha obce Žloutkovic. Nejstarší zapsané události pocházejí z vyprávění pamětníků, ze zápisků, knih a školní kroniky.

První písemná zmínka o obci pochází z doby Karla IV., kdy v zakládací listině karlštejnské kapituly z roku 1357 jsou spolu s dalšími 18 vesnicemi jmenovány také Žloutkovice (tehdy Slukowicz), z nichž jí plynuly platy. Ze Žloutkovic tehdy kapitule přicházelo 46 grošů a 2 denáry. Další zmínka o obci je v knize profesora Augusta

---

127 KOS – 1.kniha

Sedláčka „*Hrady a zámky království českého*“¹²⁸, kdy král Václav IV. 13. října roku 1382 zastavil Žloukovice a Stradonice spolu s hradem Nižbor a manstvem Chdýčena (Zdejcina) Konrádovi z Blosína. Od té doby se staly Žloukovice trvalou součástí nižborského panství, až do konce vrchnostenské éry, to je do poloviny 19. století. Jako královské zboží patřily ke Křivoklátu. Dostaly se do rukou hrabat z Valdštejna a později knížatům z Fürstenbergu. Roku 1565 vyhořely Žloukovice do základů, tj. všech devět chalup a arcikníže Ferdinand Habsburský psal křivoklátskému hejtmanovi, aby přidělil každému po provazci lesa na znovupostavení chalup. Po třicetileté válce zůstaly jen tři chalupy, ostatní spálili procházející vojáci.

Podrobnější informace o historii Žloukovic máme až z 19. století. Roku 1837 žilo v 41 domech 296 obyvatel, z nich bylo 6 rolníků, 3 chalupníci a ostatní domkáři, uhlíři a drvoštěpové. Toho roku také zaznamenal nižborský rychtář František Jirava požár doslovně takto: „*V Žloukovicích hořelo v roce 1837 na svatou Mathildi, to jest 14. března, 7 hodinách u večer, vihořela 4 lumera, o všecko přišli, nic nevynesli. N.21 Franc Šretr, tam otat višel voheň, ti štiři lumera bili ve štvrt hodině ve vohni. N.22 to jest Kouba, vihořel, N.25 Jirava, švec, N.31 Martin Šretr, o všecko přišli nic nevinesli. N.20 chitla se stodola. Před něboskou pomocí z druhé strany licki byla chráněna. Přijeli stříkačkama z dvouma, z jáchymstálskou a nižbuckou. Ti bili prospěšni. Frant. Jirava, richt.*“

Velké pobouření ve Žloukovicích, jinak vcelku poklidné obci, způsobil krejčí Kulhánek, který v čísle 13 zabil otce (asi r. 1857), za to, že mu nechtěl dáti domek, když se po 12 letech vrátil z vojny. Po činu utíkal i se sekerou před rozlícenými občany k Vůstrovu, vylezl na jedli, kterou s ním podřízli. Podařilo se mu utéci na zamrzlou řeku, kde se s ním led prolomil. V poslední chvíli byl zachráněn, pak zatčen a více se nevrátil. Nový majitel domku jej z pověrčivosti raději nechal přechíslovat na číslo 12.

Díky pamětníkům se zachovaly pomístní názvy jako „Na průhoně“, což byla cesta k hájovně, kudy se proháněl dobytek na pastvu a „Vyhnánov“, což byl vedlejší les, kde se páslo. Žloukovičtí také pracovali v lese při sázení stromků. Z dříví, které si odnesli domů se musela po jeho spálení odvádět zvláštní naturální daň – popel, který se zpracovával v nedaleké knížecí flusírně na Karlově na draslo (flus), které se používalo k výrobě skla.

---

128 SEDLÁČEK August: *Hrady, zámky a tvrze království Českého*. Díl 8: Rakovnicko a Slansko. F. Šimáček, Praha 1891, s. 75

Ze Žloutkovic se také plavilo dřevo po řece do Prahy. Vory se sbíjely „U přívozu“, „U Slupnice“ a u Koubovy skály („Na sbíhadlech“). Žilo zde asi dvacet uhlířů, kteří pálili v lese dřevěné uhlí pro pece v Nové Huti a v Novém Jáchymově, jež byly zrušeny roku 1872. Tím také zaniklo uhlířství. Bývalí uhlíři pak našli práci v železárnách ve Staré Huti nebo v Králově Dvoře, někteří se stěhovali na sever za prací v uhelných dolech. V témže roce 1872 postihla obec velká povodeň, která zde způsobila škody jen na polích, přestože v Nové Huti a jinde bourala stavení, ničila mosty.

Mnoho lidí našlo práci při budování železniční trati Protivín – Rakovník, která započala roku 1874, kde nejvýznamnější událostí byla výstavba železničního mostu přes řeku Berouнку. Při stavbě dráhy se zabili 2 dělníci, když si u ohně rozpařovali zmrzlý dynamit ve Šňárovských skalách blíže Huti. U strážního domku proti vsi bylo vykopáno několik lidských koster asi z 10. století. První vlak projel po trati 30. dubna 1876.

Ukončení vrchnostenské éry (r. 1848) znamenalo, že od roku 1850 převzaly správu samostatné obce. Prvním voleným starostou se stal Jan Kouba, dalšími pak byly Václav Luc, Fr. Petrбок. Nejdéle vykonával tento úřad uhlíř Jan Šretr. Za jeho působení byla postavena v roce 1863 jednotřídní škola a zásluhu měl také na zřízení obecní knihovny v témže roce. Roku 1898 za starosty Františka Petrбока, rolníka z čp. 5, byl založen Spolek dobrovolných hasičů, v jehož čele stanul sám starosta. V začátku nového století byla vykopána obecní studna u tehdejšího čp. 6, zakoupena čtyřkolová stříkačka a postaveno hasičské skladiště.

6.3.3 1. světová válka

26. července 1914 přijel zvláštní posel do obce s vyhláškou všeobecné mobilizace. Na frontu musely narukovat téměř dvě desítky mužů. Pět z nich padlo přímo ve válce, 2 zemřeli v Praze ve vojenské nemocnici. Čtyři muži přeběhli na druhou stranu a vstoupili do československých legií v Rusku a Itálii. Všichni legionáři se vrátili domů. Na samotném konci války se také ve Žloutkovicích objevila tzv. španělská chřipka a zemřeli zde na ni čtyři lidé.

6.3.4 Život mezi válkami

Po vyhlášení Československé republiky byly i ve Žloutkovicích vyvěšeny bílo-červené prapory a 30. října byla konána slavnostní mše v Nižboru jako poděkování za tuto událost. Večer 5. července 1919 žloutkovičtí občané uctili památku Jana Husa při zapálení hranicí nad kovárnou. 28. března 1920 bylo u školy a na Úvozech zasazeno po jedné lípě na památku našeho osvobození.

Přestože železniční trať byla v provozu už 45 let, teprve v září 1921 se podařilo zřídit železniční zastávku v obci.¹²⁹ Od té doby konečně místní nemuseli chodit pěšky na zastávku do Nové Huti.

14. května 1922 byl před školou slavnostně odhalen pomník obětem první světové války.¹³⁰

Připomínkou dávné historie byl nález několika střípků hliněného nádobí polévaného a malbou zdobeného, 2 kusů želez a několika kostí asi 2 metry hluboko při stavbě domu čp. 55. Dále pak roku 1923 při orání pole na „Kloučku“ byly nalezeny střepy nádob, které byly nepolévané, dělané na hrncířském kruhu, zdobené vlnovitou rýhou. Podobné byly objeveny také u školy u chalupy čp. 16.

Koncem dvacátých let, v období hospodářské krize, měla obec především dva úkoly. Roku 1929 byla provedena regulace obecního potoka.¹³¹ Druhou důležitou akcí byla stavba silnice, která měla spojit Žloukovice s Novou Hutí a s ostatním světem. Stavba byla započata v roce 1933. Mnoha místním nezaměstnaným umožnila alespoň nějaký výdělek. Stavba byla velice finančně náročná, a proto ji spolufinancoval rakovnický okres. Peníze však nepřicházely podle potřeby a tak byla stavba několikrát přerušena a protáhla se až do roku 1935.

Po odeznění krize se hospodářská situace zlepšila natolik, že vymizela nezaměstnanost. V obci byly zřízeny dva nové obchody, postaven nový hostinec. Mnoho přespolních si postavilo vilky nebo alespoň chaty a i počet domků místních vzrostl na počátku okupace k číslu 72.

6.3.5 Komunální politika

V únoru 1915 bylo nařízeno politickými úřady, aby v každé obci byla zřízena žňová komise. Měla pečovat o to, aby bylo včas zaseto, aby žádné pole nezůstalo úhorem. Dále se měla starat o dělníky pro hospodáře, když on sám nebo jeho děti či jeho dělníci byli odvedeni k vojsku. Měla mít péči o to, aby bylo dosti semen, aby žně řádně šly kupředu a obilí se nekazilo. Tato žňová komise byla též chlebovou komisí, která měla přehlížeti zásoby a rozdílet poukazy na mouku, cukr nebo kávu. Tyto poukazy byly nazývány chlebenky, cukřenky, kávenky a tučenky. Předsedou těchto

---

129 DVOŘÁK Otomar, HOLEČKOVÁ Marie: Tisíc let mezi řekou a lesem. MH Beroun 2003, s. 52

130 Štítek se jmény obětí byl umístěn na pomník padlých až v r. 2008, 90 let po válce

131 Tehdy obec propásla zavedení vodovodu, což učinily v r. 1931 sousední Račice. Do dnešní doby vodovod nebyl vybudován. Nedostatek vody ve studních se stává v současné době velkým problémem.

komisí byl starosta Antonín Petrbok, jednatelem byl učitel Dominik Juppa a přisedícím Václav Kos.

Dne 17. února 1918 byli zvoleni do Místní školní rady František Kouba a Václav Kos, kteří byli rolníci a domkář Josef Rotta. Zasedali zde bez volby starosta Antonín Petrbok jako předseda, Dominik Juppa jako správce školy, farář Josef Vlk a zástupce knížete, který měl v obci virilní hlas.

Hejtmanství nařídilo zřízení osmičlenné obilní komise, jejímž předsedou měl být starosta a učitel jednatelem. Komise měla počítat hromádky nebo mandele na poli, dále vyšetřovat, kolik obilí kdo vymlátil a rozvrhovati rekvírované obilí na majitele a nájemce pozemků. Měla také dbát o to, aby nikdo nevyvážel obilí do jiného okresu a aby nikdo nelichvářil. Při své 1. schůzi dne 11. srpna 1918 rozvrhla tato komise 170 q obilí, které měli dodat zdejší občané. Tak se stalo o 4 dny později (množství bylo o 70 q zvýšeno, tedy 240 q). Tento předpis tížil všechny občany, a tak bylo 19. srpna vypraveno poselstvo, aby žádalo o snížení dodávky, ale bez úspěchu.

15. června 1919 byly vykonány volby do obecních zastupitelstev po celých Čechách. Za stranu sociálně demokratickou byli zvoleni tito lidé: František Dlouhý, Stanislav Prokš, Břetislav Vlasák, Antonín Rotta, František Novák, Antonín Nový, Petr Vrána a Rudolf Haut. Antonín Petrbok, Václav Malý, Václav Kos a František Kulhánek byli zvoleni za stranu selskou (republikánská českého venkova).

Dne 29. června zvolilo toto zastupitelstvo za starostu Františka Nováka, za jeho náměstka Antonína Petrboka a za členy obecní rady Stanislava Prokše a Františka Dlouhého. Při této volbě obecní představenstvo složilo slib, že bude věrno Československé republice, který přijal v zastoupení politické správy (okresního hejtmanství) učitel Dominik Juppa.

Po obecních volbách bylo zřízeno v obci dle vládního nařízení celá řada komisí. Osvětový sbor měl obstarávat poučné přednášky a pečovat o knihovnu. Finanční komise měla dozor nad obecním hospodářstvím. Hospodářská rada měla dozírat na zásobování. Obilní komise rozvrhovala předepsané množství obilí a bramborů, které měli dodat občané. Sociální komise měla obstarávat zásobování. Vyživovací komise měla dozor nad udílením vyživovacích podpor. Úkolem polévkové komise bylo rozdělování polévky dětem (vařené z věcí, které sem měla dodat tzv. americká mise) byla dlouho bez práce. Pak se vůbec k práci nedostala, protože nic z amerických darů neobdržela.

Dne 2. července 1922 se stal starostou opět Antonín Petrbok z č.19, protože ten dosavadní František Novák odešel jinam za prací, a proto se úřadu vzdal.

Československá republika vydala zákon, aby v každé obci byla ustavena tzv. osvětová komise a založena obecní knihovna. Tato komise měla šířit vzdělání pořádáním přednášek nebo divadlem. Obecní zastupitelstvo zvolilo v lednu 1924 do této komise své tři členy: Antonína Rottu, Václava Kosa a Josefa Dlouhého. Byl sem přibrán i starosta Antonín Petrbok, správce školy Václav Rohla a jeho předchůdce Dominik Juppa. Předsedou se stal Antonín Petrbok, jednatelem Dominik Juppa a knihovníkem Václav Rohla.

Další obecní volby ve Žloutkovicích byly konány 16. října 1927. Voleb se poprvé zúčastnily ženy. Byly podány 2 kandidátní listiny, a to sociálních demokratů společně s rolníky a rolníků spojených s komunisty. První strana dosáhla 10 členů výboru – za sociální demokracii: Josef Dlouhý, Bohumil Dlouhý, František Rotta, Antonín Nový, Petr Vrána, Rudolf Haut a Antonín Špot a za rolníky Antonín Petrbok a Václav Malý. Druhá skupina dostala 2 členy, a sice za rolníky Václava Kosa a za komunisty Stanislava Prokše. Za náhradníky byli zvoleni František Hanuš, Jindřich Suchý, Karel Jaroš, Vojtěch Lulák, Antonín Marek a Bohumil Suchý.

Při volbách dne 27. září 1931 byli zvoleni stranou sociálně demokratickou: Jaroslav Šturm (mistr pokrývačský, čp. 12), Antonín Petrbok (rolník, čp. 19), Bohumil Dlouhý (horník, čp. 47), František Rotta (brusič skla, čp. 54), Petr Vrána (dělník, čp. 28), Josef Dlouhý (dělník, čp. 41) a Karel Jaroš (horník, čp. 58). Za stranu občanskou (ostatní politické strany) se do obecního zastupitelstva dostali: Stanislav Prokš (horník, čp. 14), František Dlouhý (horník, čp. 49), Václav Kos (rolník a hostinský, čp.4), František Staněk (pokrývač, čp. 11) a Václav Urban (u státní dráhy č. 46). Při volbě starosty byl zvolen Antonín Petrbok a za náměstka Stanislav Prokš.

6.3.6 Školství a kultura v obci

Učitel Dominik Juppa odešel v srpnu 1923 do výslužby (po 29 letech). Přistěhoval se sem Václav Rohla z Kublova. Ten zde působil 10 let. Na jeho místo nastoupil mladý učitel Josef Vavřina, který byl synem holiče z Křivokláta. Ve Žloutkovicích strávil pouze 1 rok, protože byl v roce 1934 přeložen do Zbečna. Po něm tady začal vyučovat Karel Budil, který předtím působil v Hřešihlavech. Pobýval zde 2 roky. Jedno období do roku 1937 učila paní Hradilová a v září téhož roku zde začal vyučovat Václav Šťastný.

V sobotu dne 5.července 1919 večer oslavovali žlounkovičtí občané památku Mistra Jana Husa. Nad kovárnou byla zapálena hranice. O Husově významu tam promluvil předseda hasičů Josef Dlouhý.

Ve Žlounkovicích před válkou hrávali ochotníci každoročně od roku 1898 až třikrát divadlo, pořádány byly 3 – 4 taneční zábavy za rok. Nej památnější slavností bylo v roce 1863 svěcení školy a o 50 let později hasičský sjezd spolků křivoklátského okresu. Od počátku války přestaly být pořádány zábavy, jenom škola oslavovala císařovy narozeniny, jmeniny a nastoupení na trůn. Z dětského divadla, pořádaného 4. července 1917 byly vybrané peníze poslány do Rakovníka na založení nadace pro sirotky po vojínech. Na Nový rok 1919 dva členové sboru dobrovolných hasičů vybrali peníze pro děti legionářů, a pak je poslali do kanceláře deníku Národní listy. Roku 1926 bylo zřízeno divadelní jeviště pro sál hostince „U Kosů“. Na různých akcích hrávala hasičská kapela tzv. „Úderná sedma“. Na dlouhou dobu poslední divadelní představení se uskutečnilo 12. února 1939, a to veselohrou „Dědkové“.

6.3.7 Roky 1938 – 1945

Také do Žlounkovic přicházeli uprchlíci z pohraničí, kteří byli ohrožováni Němci. Při mobilizaci v květnu 1938 byli povoláni tři vojíni v záloze do činné služby. Po třech týdnech se všichni vrátili domů. Za okupace, 19. března 1939, odevzdali místní občané všechny střelné zbraně na četnickou stanici do Nové Huti. 6. června 1942 byl odvezen zvon z místní zvoničky, jehož mělo být použito k výrobě zbraní.¹³² Sedm žlounkovických občanů postihlo totální nasazení v Říši. Před koncem války se všichni vrátili domů. Žlounkovice byla jedna z mála obcí v republice, která okupaci a druhou světovou válku prožila bez větších pohrom a nikdo z jejích občanů nepřišel o život.

6.3.8 Poválečný vývoj

27.května 1945 se sešel větší počet občanů v hostinci u Tkadleců k volbě Místního národního výboru.

Do něj byli zvoleni: za komunistickou stranu – Karel Horák (sklářský dělník), Oldřich Češka (zaměstnanec ČSD), Karel Kovářík (horník), Karel Bureš (zedník), František Janovský (výhybkář ČSD), Štěpán Machart (horník), Václav Uher (horník), Zdeněk Lulák (elektromontér), Antonín Krupička (horník) a Ludvík Petrbock (pomocník

---

¹³² Po válce byl navrácen zpět neporušený, nyní je uložen na zámku v Nižboru, neboť do zvoničky byl pořízen r. 2013 zvon nový.

v zemědělství). Za politicky neorganizované se sem dostali: Václav Šťastný (řídící učitel), Karel Tesař (učitel) a Vladislav Lemon (obchodní pracovník).

Předsedou MNV se stal Václav Šťastný a náměstkem Karel Tesař. Hlavním úkolem byla elektrifikace obce. Elektrické světlo se rozsvítilo poprvé 9. července 1947. K 1.únoru 1949 byly Žloutkovice připojeny k berounskému okresu. Po skončení války se mnoho obyvatel rozhodlo odejít do vylidněného pohraničí, což mělo vliv na uzavření školy z důvodu malého počtu dětí. Poslední žáci byli ve školním roce 1948/1949. Poté začali chodit do školy v Nižboru.¹³³

7 Porovnání kronik

Prvními kronikáři Žloutkovic a Nižbora byli učitelé, ve Stradonicích to pak byl první předseda MNV. Porovnávané období do roku 1948 není ze strany Stradonic úplně věrohodné, protože kronika byla založena později a události zmiňovaného období byly zaznamenány zpětně z paměti kronikáře a spoluobčanů.

Ve všech třech kronikách jsou na počátku zmínky o místních názvech v jednotlivých obcích, které pocházejí hlavně od pamětníků.

Nižbor: „za rybníky“, „v rákosí“, „stará škola“, „Kalná“, hájovna „Jezírka“, hájovna „Lísa“, „Ovčín“, „Zátočina“

Stradonice: „Průhon“, „Hlininky“, „Porostliny“, „Černov“, Výbrnice, „Hradiště“, „Stará Kovárna“, „Na Klamovce“

Žloutkovice: „Na Průhoně“, „Vyhnánov“, „U přívozu“, U Slupnice“, „Na sbíhadlech“, „Úvozy“, na „Kloučku“, „U spálené hájovny“

Všechny vesnice zasáhla 1. světová válka. Jejím obětí byl slavnostně odhalen pomník 14. května 1922 před místní školou ve Žloutkovicích. Téhož roku se tak stalo na návsi ve Stradonicích. V Nižboru pak byla odhalena pamětní deska na budově školy 23. srpna 1923.

V kronikách je zmíněna třeba stavba silnice ze Žloutkovic do Nižbora, která přinesla žloutkovickým konečně slušné spojení s okolím, ale hlavně také zaměstnávala v době krize lidi bez práce ze všech tří obcí. Její stavba byla zahájena 21. srpna 1933, ale pro nedostatek peněz byla několikrát přerušena a protáhla se až do července 1935.

---

133 KOŽ – 1.kniha

Došlo zde také k neštěstí. Při lámání kamene na skále „Čerchov“ se 30. června 1934 zabil 34letý dělník Josef Jirava z Nižbora. Při započetí ranní směny šplhal nedostatečně zajištěn lanem a sklouzl z výše asi 15 metrů.

Dokončená silnice byla důležitá také pro dopravu zemřelých, protože žloutkovičtí občané museli po smrti vykonat ještě trnitou cestu přes vrchy a rokle na hřbitov. Prvním nebožtíkem po silnici vezeným byla paní Antonie Malá 8. února 1936.

Všichni kronikáři zmiňují úmrtí prvního prezidenta T.G.M a jeho pohřeb v Lánech, kterého se zúčastnily davy lidí. Zde je patrné, že kronikář obce Stradonice nebyl právě jeho příznivcem, zato s velkým nadšením vyličil v pozdější době úmrtí komunistických prezidentů.

Významným počinem pro celý region bylo založení Sboru dobrovolných hasičů a to nejdříve roku 1892 v Nižboru, 1893 ve Stradonicích a roku 1898 ve Žloutkovicích. Spousta domů byla dřevěných s doškovými střechami a tak požáry byly časté. Postupnou přestavbou domů po 1.světové válce došlo ke zlepšení situace.

Žloutkovičtí hasiči pořádali různé kulturní akce jako bály, výlety, hráli divadlo, měli vlastní kapelu tzv. „Údernou sedmu“.

Kulturní život ve 20. letech 20. století v Nižboru šířili nejrůznější spolky spolu s osvětovou komisí. Byly pořádány všemožné přednášky a dramatická představení.

Také ve Stradonicích vyvíjelo činnost několik spolků. Roku 1925 byl založen Čtenářsko - ochotnický spolek, který za podpory starosty Karla Tomsy a dalších, hrál ročně až 6 divadelních představení.

Žloutkovická kronika byla založena ze všech tří obcí nejdříve (bylo to již roku 1915). Za celou dobu do ní zaznamenávali události pouze tři kronikáři, neboť poslední z nich Jaroslav Šturc mladší ji vedl celých šedesát roků až do své i přes svůj věk nečekané smrti. Další zajímavostí je, že kronika je od počátku spojena se jménem Šturců, protože prvnímu kronikáři Dominiku Juppovi přepisovala záznamy do kroniky jeho dcera Ludmila zv. Lilička, která byla provdaná Šturcová. Nebyli ale příbuzní s pozdějšími kronikáři. Zřejmě neměl pan učitel úhledné písmo.

Hlavním plusem žloutkovické kroniky je rozsáhlá fotodokumentace, která zachycuje mnohé události v obci, ať jsou to portréty vojáků z 1. sv. války, stará stavení ve vsi, některá v porovnání s pozdějším vzhledem. Jsou zde zaznamenány různé přírodní jevy - ledy na silnici, povodně. Kulturní akce jako jsou máje, masopust, hasičské výlety, místní kapela. Fotky dětí – posledních ročníků z místní školy. Hasičská cvičení a jiné další akce. Velmi pěkné jsou staré pozvánky na hasičský bál. V porovnání

s těmi pozdějšími byly dříve krásně zdobené. Také jsou zde uchovány novinové výstřižky s událostmi týkajícími se obce.

V minulosti bylo uspořádáno několik výstav, hlavně u příležitosti nějakých významných výročí nebo událostí jako byl třeba sraz žloukovických rodáků v roce 1975 nebo výročí založení hasičů apod.

Představené dokumenty se vždy těšily velkému zájmu účastníků akcí, mnozí si zde oživilí krásné vzpomínky.

8 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo seznámit se s kronikami obcí Nižbor, Stradonice a Žloutkovice od jejich založení do roku 1948. Umožňují zájemcům nahlédnout do historie regionu od počátku 20. století. Zvláště kroniky Nižbora a Žloutkovic jsou pravdivým obrazem života zdejších lidí v průběhu let. Zachycují chvíle těžké, jako války, požáry, přírodní pohromy, ale také radostné jako bylo založení nového státu, kulturní a spolkový život. Také postupující pokrok zasáhl i naše obce. Můžeme si udělat obraz o tom, jak sem bylo zavedeno elektrické osvětlení, první rádio, biograf. Například ve Žloutkovicích byly pořízeny první automobily ve 30. letech. Byla to dvoutunka Praga Jaroslava Šturce, starší dodávkové auto Václava Dvořáka a motocykl Premier Josefa Šturce. Pro velké poplatky v roce 1935 poslední dva jmenovaní svoje motorová vozidla odhlásili. Jaroslav Šturc obdržel v témže roce autodopravní koncesi. Rozmohly se i benzinové motory pro pohon strojů.

Fotodokumentace žloutkovické kroniky a knihy *Nižbor historickým objektivem* a *Nová Huť – Nižbor, historické pohledy* nás přímo vtáhnou do zachycené atmosféry. Můžeme si tak udělat srovnání, jak se měnil vzhled obce během času.

Každý člověk by měl znát historii místa, kde žije, a proto patří dík všem, kteří pro nás a budoucí generace zachytili události minulé i současné a doufám, že i nadále se najdou ti, kteří budou v této záslužné činnosti pokračovat.

9 Seznam použitých pramenů a literatury

9.1 Prameny

- SOKA Beroun:
  - Fond obce Nižbor: Pamětní kniha obce Nižbor – 1. až 3. kniha
  - Fond obce Žloutkovice: Pamětní kniha obce Žloutkovice – 1. až 3. kniha ,
  - Školní kronika – Obecná škola Žloutkovice
- Obecní úřad Nižbor:
  - Pamětní kniha obce Stradonice
  - Pamětní kniha obce Žloutkovice - 4. kniha
  - Fotodokumentace ke kronice obce Žloutkovice
- Soukromý archiv J. Šturce:
  - Rodný list, matrika narozených ONV Rakovník
  - Domovský list obce Žloutkovice

9.2 Literatura

- AUGUSTA Pavel, HONZÁK František: Naše vlast – ilustrovaná encyklopedie. Slovart 2003, 176 s.
- BLÁHOVÁ Marie, HRDINA Karel, FIALA Zdeněk: Kosmova kronika česká. Svoboda Praha 1972, 261 s
- BLÁHOVÁ Marie, HRDINA Karel, FIALA Zdeněk: Pokračovatelé Kosmovi. Svoboda Praha 1974, 251 s.
- CIRONIS Petros: Kroniky a kronikáři. SokA Rokycany 2002, 47 s.
- ČAPEK Petr, PRÁŠIL Petr: Berounsko na starých pohlednicích. Baron 2007, 276 s.
- ČORNEJ Petr: České dějiny – Výpravná historie českých zemí. Nakladatelství JOTA Brno 2012, 175 s.
- DAVID Petr, SOUKUP Vladimír: 999 turistických zajímavostí. Kartografie Praha 2007, 392 s.
- DAVID Petr, SOUKUP Vladimír: Velká cestovní kniha. Česká republika. Soukup a David 2002/2003, 374 s.
- DVOŘÁK Otomar: Nebeská stavidla se otevřela ... Zhoubná povodeň v Čechách 1872. Knihkupectví U radnice 2002, 100 s.

- DVOŘÁK Otomar, HOLEČKOVÁ Marie: Řeka sedmi jmen. MH Beroun 2004, 191 s.
- DVOŘÁK Otomar, HOLEČKOVÁ Marie: Tisíc let mezi řekou a lesem. MH Beroun 2003, 79 s.
- DVOŘÁČEK Petr: To nejzajímavější z českých hradů a zámků. Rubico 2007, 197 s.
- FORTUNÍK Ludvík: Nová Huť – Nižbor, historické pohledy. Machart 2014, 79 s.
- HRADECKÝ Emil: Berní rula – 26. Kraj Podbrdský. Praha Státní pedagogické nakladatelství 1952, 381 s.
- HROMÁDKA Tomáš: Kroniky obcí III. (upravené) vydání. Praha. NIPOS 2014, 62 s.
- CHALUPA František a kol.: Zhoubná povodeň v Čechách dne 25. a 26. května 1872. F. Skrejšovský 1872, 141 s.
- JUŘÍK Pavel: Encyklopedie šlechtických rodů. Euromedia – Knižní klub 2014, 463 s.
- KOČKA Václav: Dějiny Rakovnícka. Muzejní spolek královského města Rakovníka a politického okresu rakovnického 1936, 736 s.
- KOHOUTKOVÁ Helena, KOMSOVÁ Martina: Dějepis na dlani. Rubico 2007, 256 s.
- KOLEKTIV AUTORŮ: Dějiny zemí Koruny české I, II., Paseka 1992, 302 s, 308 s.
- KOLEKTIV AUTORŮ: Minulostí Berounska 4. Sborník Státního okresního archivu v Berouně. Beroun 2001, 299 s.
- KOLEKTIV AUTORŮ: Minulostí Berounska 10. Sborník Státního okresního archivu v Berouně. Beroun 2007, 295 s.
- KOLEKTIV AUTORŮ: Minulostí Berounska 13. Sborník Státního okresního archivu v Berouně. Beroun 2010, 302 s.
- KOSATÍK Pavel: Největší Čech – 100 nejvýznamnějších osobností Čech, Moravy a Slezska - František Palacký. Reader's Digest Výběr. Praha 2005, 415 s.
- KOUBA Josef a kol.: 700 let Nižbora. MNV Nižbor 1965, 31 s.
- KRONIKA DALIMILOVA. Podle rukopisu Cambridgeského. Praha Česká akademie 1892
- KRONIKA ZBRASLAVSKÁ. Melantrich 1952

- KVIRENC Jan: České dějiny – 100 památných míst. Grada 2018, 455 s.
- NEPIL František:
  - Dobrá a ještě lepší jitra. Český spisovatel 1996, 168 s.
  - Kněžnin prsten. SNK Praha 1990, 128 s.
  - Nedokončené rozhovory. Petrklíč 1999, 172 s.
- NEPIL František a kol.: Stradonice 750 let obce – 100 let od nálezů pokladu. Merkur Praha 1977, 39 s.
- OBEC NIŽBOR: Nižbor historickým objektivem. 2015, 175 s.
- OBECNÍ MATRIKA NOVÁ HUŤ (NIŽBOR) 1850
- OTTOVA ENCYKLOPEDIIE: Česká republika – Historie, Stát a společnost. Praha 2006, 632 s.
- OTTOVA OBRAZOVÁ ENCYKLOPEDIIE: Česká republika. Ottovo nakladatelství 2006, Šlechtické rody, 208 s.
- OTTŮV SLOVNÍK: Osobnosti Česko. Ottovo nakladatelství 2008, 823 s.
- OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ. Praha: J. Otto 1900. sv. 15 Krajčij – Ligustrum, s. 248-249
- PALACKÝ František: Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. B. Kočí, Praha 1926, 1279 s.
- PUBAL Václav: Kroniky a kronikáři. Národní muzeum 1976, 238 s.
- RYANTOVÁ Marie a kol.: Českoslovenští prezidenti. Paseka 2016, 339 s.
- SEDLÁČEK August: Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl 8: Rakovnicko a Slansko. F. Šimáček, Praha 1891, 318 s.
- SEMOTANOVÁ Eva a kol.: Česko. Ottův historický atlas. Ottovo nakladatelství 2007, 408 s.
- SCHALLER Jaroslav: Topografie českých zemí, Praha 1785, 236 s.
- SKALICKÁ Eva: Šlechtické rody na Rakovnicku. Rabasova galerie Rakovník 1998, 144 s.
- SOMMER Johann Gottfried: Království české, Praha 1845
- ŠOTNAROVÁ Lidmila, KAŠUBOVÁ Marie, GOŠOVÁ Růžena: Jak vést kroniku obcí a měst. Brno MC nakladatelství 2006, 88 s.
- ŠTURC Jaroslav, LENICKÝ Karel: 100 let Sboru dobrovolných hasičů ve Žloutkovicích. SDH Žloutkovice za podpory OÚ Nižbor 1998

- ŠTURC Jaroslav., LENICKÝ Karel, LEMON František: 120 let (1898-2018) od založení dobrovolných hasičů ve Žloutkovicích, SDH Žloutkovice 2018, 55 s.
- ŠVORC Luděk, PETŘÍČEK Petr: Křivoklátsko. Olympia 2010, 190 s.
- TOPINKA Jiří: Nižbor. Toulky minulostí Nižbor, Stradonice, Žloutkovice. Obec Nižbor 2001, 180 s.
- VĚTVIČKA Václav, RENDEK Jan: Berounka. Řeka bez pramene. Vašut 2012, 147 s.
- VOLHEJNOVÁ Veronika: 234 českých osobností – Čeští spisovatele. Fragment 2003, 246 s.

9.3 Periodika

- BEROUNSKÝ DENÍK 1.3. 2019 - Desítky lidí si zavzpomínaly na Františka Nepila s jeho dcerou
- BESEDY LIDU, ročník XXIV, č. 17, 4.6.1919
- NIŽBORSKÝ LIST: Čtvrtletník pro Nižbor, Stradonice a Žloutkovice. Obec Nižbor

9.4 Internetové zdroje

- <http://www.obecnizbor.cz/>
- <http://docplayer.cz/39129306-Revue-cirkevniho-prava-church-law-review-443-09.html>
- <https://www.dauc.cz/dokument/?modul=pracislo=1660>
- <ftp.aspi.cz/opispdf/1921.html>
- <https://www.dauc.cz/dokument/?modul=pracislo=5547>
- <https://www.zakonyprolidi.cz/2006> – 132
- <https://docplayer.cz/29537772-Mendelova-univerzita-v-brne.html>, 14.7.2019
- http://www.portafontium.eu/iipimage/30064179/kozojedy-13_1410-n?x=94&y=231&w=347&h=195: SOA Plzeň, Fond Kozojedy, č. Knihy 13, s. 138, 15.7.2019
- <https://www.ruckl.com/cs/cms/8/historie>, 14.7.2019
- <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/14163/268-4.7.2019>, 123-23.7.2019, – Kniha oddaných Nižbor 32 (1894-1936)

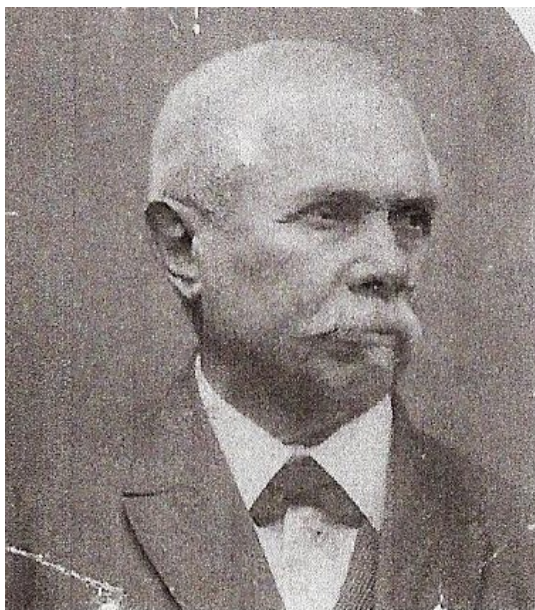
- <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/4206/139>, 21.7.2019 – Kniha narozených Bratronice 03 (1784-1860)
- <http://ebadatelna.soapraha.cz/d/14009/160>, Rakovník – OÚ 05 – Kniha sňatků 1927-1936, 23.7.2019
- <http://katalog.ahmp.cz/>, Sběrka matrik – vnější pražské obvody- Smíchov, Kniha narozených SM N 30 1898-1901, 24.7.2019

10 Seznam příloh

1. Řídící učitel Dominik Juppa – 1. žloutkovický kronikář a jeho pohřeb dne 15.12.1932 na hřbitově v Novém Jáchymově
2. Úvodní list žloutkovické kroniky
3. Hostinec „U Kosů“ v roce 1910, ochotníci z roku 1924
4. Po cvičení hasičů v roce 1913 před zbrojnicí
5. Staročeské máje 1935
6. Plesové pozvánky
7. Žloutkovická zvonička v průběhu času
8. Pomník padlých
9. Sýpka na dvoře čp. 1 ve Žloutkovicích - kolem roku 1890
10. Rozloučení Františka Nepila se stradonickou kronikou a jeho hrob ve Stradonicích
11. Nižborský zámek a řeka Berounka
12. Souhlas žijících kronikářů

Přílohy č. 1. - 9. pocházejí z fotodokumentace žloutkovické kroniky

10.1 Příloha č. 1

Řídící učitel Dominik Juppa – 1. žloukovický kronikář a jeho pohřeb
dne 15.12.1932 na hřbitově v Novém Jáchymově

PAMĚTNÍ KNIHA

OBCE

ŽLOUKOVIC

ZALOŽENÍ
KRONIKY USNESENO BYLO
VE SCHŮZI OBECNÍHO VÝBORU DNE 21. ÚNORA
LÉTA PÁNĚ
1915.

PŘÍTOMNI BYLI:

ANTONÍN PETRBOK, STAROSTA.
JOSEF KOUBA, I. RADNÍ. JOSEF ROTTA, II. RADNÍ.
JOSEF KRUPÍČKA, JOSEF BIDRMAN, JOSEF JABŮREK, FRANTIŠEK
KULHÁNEK, VÁCLAV ČERMÁK,
ČLENOVÉ VÝBORU.

Úvodní list žlounkovické kroniky

10.3 Příloha č. 3

Hostinec „U Kosů“ v roce 1910

10.4 Příloha č. 4

Po cvičení hasičů v roce 1913 před zbrojnicí

10.5 Příloha č. 5

Staročeské máje 1935

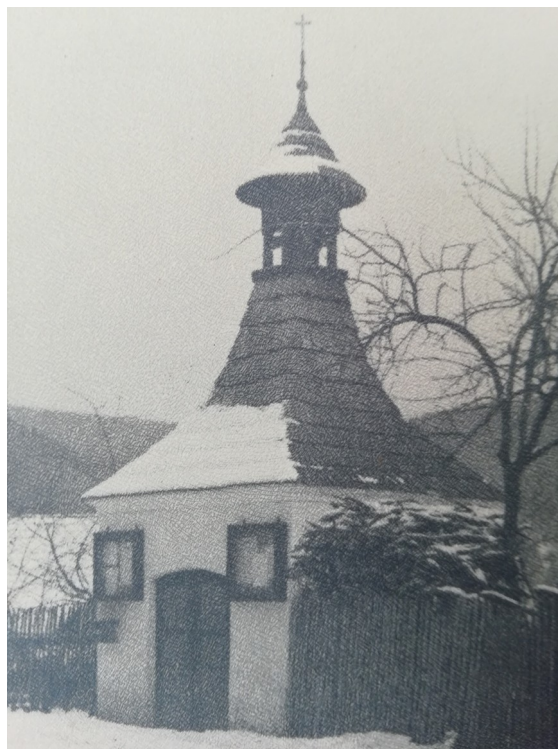
10.6 Příloha č. 6

Plesové pozvánky

10.7 Příloha č. 7

Žloukovická zvonička v průběhu času

Rok 1933

Rok 1975

Rok 2013

10.8 Příloha č. 8

Pomník padlých

Upomínka
na slavnost
odhalení
památníku
padlým
vojínům
— 19¹⁴/₅22 —
ve
Žloukovcích.

10.9 Příloha č. 9

Sýpka na dvoře čp. 1 ve Žloukovících - kolem roku 1890

Besedy lidu, ročník XXIV, č. 17, 4,6,1919)

10.10 Příloha č. 10

Rozloučení Františka Nepila se stradonickou kronikou a jeho hrob ve Stradonicích

10.11 Příloha č. 11

Nižborský zámek a řeka Berounka

10.12 Příloha č. 12

Souhlas

V souladu s platným nařízením o ochraně osobních údajů uděluji souhlas s uvedením informací o mé osobě pro potřeby bakalářské práce „O kronikářství na Nižborsku“ Jana Luláka, studenta FF UK v Praze, obor archivnictví.

V Nižboru dne

5. 8. 2019

Zdeněk Stuna

Marie Boušková

Veronika Votrubová

